

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül: Ramzan Kadirov magánállama és Vlagyimir Putyin szövetségi "hatalmi függőleges"

Halbach, Uwe

Veröffentlichungsversion / Published Version

Forschungsbericht / kutatási jelentés

Zur Verfügung gestellt in Kooperation mit / provided in cooperation with:

Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)

Empfohlene Zitierung / Javasolt idézet:

Halbach, U. (2018). Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül: Ramzan Kadirov magánállama és Vlagyimir Putyin szövetségi "hatalmi vertikális". (SWP Research Paper, 2/2018). Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-57670-6>.

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Használati feltételek:

Ez a dokumentum letéti engedéllyel hozzáférhető (nincs újraelosztás - nincs módosítás). A dokumentum használatára nem kizárólagos, nem átruházható, egyedi és korlátozott jogot biztosítunk. Ez a dokumentum kizárólag az Ön személyes, nem kereskedelmi célú felhasználására szolgál. A dokumentum minden másolatának tartalmaznia kell minden szerzői jogi információt és egyéb, a jogi védelemre vonatkozó információt. Ön nem jogosult ezt a dokumentumot semmilyen módon megváltoztatni, nyilvános vagy kereskedelmi célokra másolni, a dokumentumot nyilvánosan kiállítani, előadni, terjeszteni vagy más módon nyilvánosan felhasználni.

A jelen dokumentum használatával Ön elfogadja a fenti felhasználási feltételeket.

SWP kutatási dokumentum

Uwe Halbach

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül

Ramzan Kadirov magánállama és Vlagyimir Putyin
szövetségi "hatalmi vertikálisa"

Stiftung Wissenschaft und Politik
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek Német Intézete

SWP kutatási
tanulmány 2
május 2018

A 2018. március 18-i orosz elnökválasztás előtt a Kreml tovább szigorította a Vlagyimir Putyin által 2000 óta kialakított szövetségi "hatalmi vertikumot". Az Észak-Kaukázusban ez mindenekelőtt a dagestáni köztársaságot érinti. Moszkva erőteljes tisztogatással avatkozott be, lecserélve a teljes politikai vezetést. A helyzet Csecsenföldön, amelyet 2007 óta Ramzan Kadirov irányít, szembetűnően más. A 2000-es évek elejétől kezdve Putyin elnök "csecsenizációs" politikát folytatott ott, a fegyveres felkelés elleni harcot a helyi biztonsági erőkre bízva.

Putyin védelme alatt a köztársaság olyan vezetésre tett szert, amelyet az oroszok ma nyilvánosan "Csecsen Kánságként" emlegetnek, más hasonló kifejezések mellett. Kadirov hatalma kiterjed egy független külpolitikára, amely elsősorban a Közel-Kelet felé orientálódik.

Kadirov határozottan állítja, hogy köztársasága Oroszország része, és "Putyin gyalogos katonájaként" mutatja be magát. Ugyanakkor Csecsenföld szövetségi szubjektumát is magánállammá alakította. A köztársaság és a központi hatalom közötti kétértelmű viszony alapvetően a Putyin és Kadirov közötti hűségpaktumon nyugszik. Ennek a megállapodásnak a kritikája azonban időnként még az orosz elnök belső köreiből is elhangzik. Putyin negyedik ciklusát tekintve felmerül a kérdés, hogy meddig fog tartani a paktum. Az ár, amit Moszkva hajlandó volt elfogadni Csecsenföld "megbékéléseért" Kadirov és támogatói részéről, az emberi jogok súlyos megsértése. Ezek 2017 óta egyre inkább visszakerültek a nemzetközi politika és a tudósítások középpontjába.

SWP kutatási dokumentum

Uwe Halbach

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül

Ramzan Kadirov magánállama és Vlagyimir Putyin szövetségi "hatalmi vertikálisa"

Stiftung Wissenschaft und Politik
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek Német Intézete

SWP kutatási
tanulmány 2
május 2018

Minden jog fenntartva.

© Stiftung Wissenschaft
und Politik, 2018

Az SWP kutatási
dokumentumokat a vezető
kutatók és az intézet
igazgatótanácsa bírálja el. A
szerző(k) véleményét
tükrözik.

SWP
Stiftung Wissenschaft und
Politik
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek
Német Intézete

Ludwigkirchplatz 3-4
10719 Berlin
Németország
Telefon +49 30 880 07-0
Fax +49 30 880 07-200
www.swp-berlin.org
swp@swp-berlin.org

ISSN 1863-1053

Tom Genrich fordítása

(Az SWP-Studie
1/2018 angol
nyelvű változata)

Tartalomjegyzék

- 5 Kérdések és következtetések
- 7A "hatalmi vertikum" fejlődése
- 13 "Pax Ramzana": Kadirov
magánállamában Csecsenföld "megbékítése".
- 16Kadyrov kultúrpolitikája:
Vissza a csecsen
hagyományokhoz?
- 19Kadyrov és az orosz biztonsági
szolgálatok közötti konfliktusok
- 21Emberi jogok megsértése
- 24Újjáépítés és gazdasági
fellendülés, vagy a stabilitás
homlokzata?
- 26Csecsenföld mint határon átnyúló szereplő
- 30Kilátások és következtetés
- 32Rövidítések

Dr. Uwe Halbach a Kelet-Európa és Eurázsia részleg vezető munkatársa.

Kérdések és következtetések

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül. Ramzan Kadirov magánállama és Vlagyimir Putyin szövetségi "hatalmi vertikálisa"

A csecsen köztársaság jelenlegi vezetője, Ramzan Kadirov több mint egy évtizede uralkodik, és ez idő alatt Csecsenföld és az Orosz Föderáció viszonya kétértelművé vált. Kadirov nagy erőfeszítéseket tesz annak kinyilvánítására, hogy a köztársaság Oroszország része, hogy a csecsen nacionalizmust összekapcsolja az orosz hazafisággal, hogy Oroszország elnökét a csecsen fővárosban, Groznijban állami ikonként tüntesse fel, és hogy magát "Putyin gyalogos katonájaként" mutassa be. Mégis olyannyira magánállammá változtatta Csecsenföld szövetségi szubjektumát, hogy az orosz elnök környezetében felmerül a kérdés, hogy a szövetségi "vertikális

A Vlagyimir Putyin által kifejlesztett "hatalom" kiterjed Csecsenföldre is. Az oroszok körében elterjedtek az olyan kifejezések, mint a "csecsen kánság" vagy "Kadirov kalifátusa". Történelmi szempontból Csecsenföld helyzetét az Orosz Föderáción belül a közép-ázsiai Buhari Emirátushoz hasonlítják, amely a 19. század végénth és a 20. század elejénth a cári birodalom hatalmi struktúráján belül maximális autonómiát élvezett.

Kadirov önhatalma olyan külpolitikát is magába foglal, amely elsősorban az alábbiakra irányul a Közel-Kelet és az iszlám világ egésze. Egyetlen más regionális vezető sem követelt magának hasonló, a saját közigazgatási területén és Oroszország határain túlmutató szerepet. A fent említett kétértelműség itt is megmutatkozik. Egyrészt a Kreml üdvözli a diplomáciai munkamegosztást az iszlám világgal szemben Moszkva és Groznij között. Másrészt ez a helyzet ellentmondásokat szül, ahogyan azt például a következő példák mutatták.

Moszkva és Groznij eltérő nyilatkozatai a rohingja népcsoport mianmari üldöztetésével kapcsolatban.

Az 1990-es években Csecsenföld vált a posztszovjet Oroszországban a szeparatizmus megtestesítőjévé. A szakadár köztársaságon belül egy nemzeti mozgalom az orosz uralom elleni gyarmatellenes ellenállás történelmi folytonosságára hivatkozott. 1991-ben Dzsohar Dudajev, a csecsen szeparatista mozgalom akkori vezetője azt követelte, hogy a csecsenek ne hagyják el az országot. békeszerződés, hogy véget vessenek "a 300 éves háborúnak".

való átmenetre.

az Orosz Birodalom és a csecsen nép között". Moszkva válasza ezekre a törekvésekre masszív katonai műveletekből állt. A hivatalos értelmezés szerint az első háborúban (1994-1996) az orosz erők Csecsenföldön az etnikai-territoriális szeparatizmus ellen harcoltak, a második háborúban, amely 1999-ben kezdődött és hivatalosan 2009-ben ért véget, a nemzetközi iszlamista terrorizmus ellen. A két háború a posztszovjet térség legerőszakosabb eseménye. Az áldozatok számát, valamint a város- és településpusztítás mértékét tekintve következményeik könnyedén háttérbe szorítják a dél-kaukázusi szeparatista háborúkat (1991-1994), a polgárháborút és az erőszakos háborúkat. háború a közép-ázsiai Tádzsikisztánban (1992-1997) és a kelet-ukrajnai harcok 2014-től kezdődően. Napjainkban a Kadirov köztársaság az orosz multietnikus egység hirdetőjeként tünteti fel magát, de valójában már régóta Oroszország "belső külföldje". Ennek a fejleménynek a legegységesebb kifejeződése sajátos jogi helyzete, amely az iszlám és a hagyományos szokásjogi szabályokat a köztársasági vezető szeszélyeivel ötvözi, és ellentmond az orosz jogszabályoknak.

Azzal, hogy Putyin elnök 2002-től a csecsen biztonsági erőkre bízta a felkelés elleni harcot, megpróbálta lezárni a kaukázusi köztársaságban a nagyszabású háborús cselekmények időszakát. A "csecsenizáció" kritikusai azt állítják, hogy Akhmat Kadyrov és fia, Ramzan ezt arra használta fel, hogy de facto elszakadást valósítson meg, minden miközben fáradhatatlanul hirdette, hogy Csecsenföld az Orosz Föderáció része. A kritikusok szerint Kadirovék ezzel sikeresebbek voltak, mint a fegyveres szeparatista ellenállás, amelyhez korábban mindketten tartoztak. A Putyin első hivatali idejében folytatott csecsen politika annál is inkább figyelemre méltó, mert egy időben zajlott az úgynevezett föderális hatalmi vertikum kialakításával: a csecsenföldi és a csecsenföldi események arra készítették a Kremlt, hogy az Orosz Föderáción belül újra központosítsa a politikai struktúrákat. Ezt még egyes orosz szakértők is kritikusan "hipercentralizációnak" nevezik. Putyin elnök az újbóli centralizáció legitimitását a kaukázusi Csecsen Köztársasággal való konfliktusból vezette le. Az ebbe az irányba tett jelentős lépés volt a regionális kormányzói választások (ideiglenes) eltörlése az észak-kaukázusi Beszlan városában 2004 szeptemberében bekövetkezett túsdráma után. Több mint 300 ember halt meg, amikor az orosz biztonsági erők megrohmoztak egy terroristák által elfoglalt iskolát.

A szakirodalom megoszlik a "csecsenizációs" politika érdemeit illetően. Egyes megfigyelők rámutatnak a nagyarányú fegyveres erőszak időszakából a szelektívebb, célzottabb és sokoldalúbb erőszakra

a helyi biztonsági erők sikeresebb harcát a fegyveres alvilág ellen. Számukra ez az átmenet sikeresen eltávolította Csecsenföldet a az észak-kaukázusi erőszakos cselekmények statisztikáinak első helyét. Mások úgy vélik, hogy ennek a biztonságpolitikai győzelemnek túl magas volt a helyi politikai ára. A "stabilizációs költségek", amelyeket Putyin elnök hajlandó volt elfogadni ebben az összefüggésben, magukban foglalják a Kadirov köztársaságban elterjedt emberi jogi jogsértéseket, amelyek ellen az orosz hatóságok semmit sem tettek. A homoszexuálisok üldözése és meggyilkolása Csecsenföldön 2017-ben.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

és a Memorial emberi jogi szervezet országos képviselőjének 2018 elején történt letartóztatása olyannyira a nemzetközi politika és a nemzetközi tudósítások homlokterébe helyezte ezeket a jogsértéseket, mint ritkán korábban.

Csecsenföldnek az Orosz Föderáción belüli, a 2000-es évek eleje óta megerősödött központi-kormányzati szinthez viszonyított helyzetében döntő szerepet játszik Kadirov és "hűbérura", Putyin lojalitási viszonya. Putyin negyedik hivatali ciklusát tekintve felmerül a kérdés, hogy a Putyin-Kadrov paktum továbbra is fennmarad-e.

A "hatalmi vertikum" fejlődése

A Szovjetunió felbomlását követően, 1992. március 31-én egy föderációs szerződés rögzítette a hatalom megosztását a posztszovjet Oroszországban a központ és a régiók vagy szövetségi szubjektumok között. A tatár fővárosban, Kazanyban tett 1990 nyarán tett látogatása során Borisz Jelcin, az akkori Oroszországi Föderáció (Orosz Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaság, RSFSR) elnöke kijelentette: "A tatárok és a föderális szövetségek a tatárok és a föderális szövetségek között vannak: "Vegyetek annyi szuverenitást, amennyit csak akartok. meg tudja emészteni." Az ezt követő időszakban az addig Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságok (ASSR) köztársaságai szuverén politikai entitássá nyilvánították magukat. Autonómiát és határozott föderalizációt követeltek. Az 1992-es föderációs szerződés megpecsételte ezt a folyamatot. Egy évvel később elfogadták Oroszország posztszovjet alkotmányát, amely még akkor sem tartalmazott kifejezett utalást a szerződésre. Ráadásul két autonóm köztársaság, Csecsenföld és Tatárföld nem írta alá a szerződést. Oroszországban ma már aligha emlékszik bárki is erre a dokumentumra.¹

A posztszovjet korszak kezdetén az Orosz Föderáció 89 regionális egységből állt. Az ezt követő években több régió összeolvadásával ez a szám 83-ra csökkent. Ma a többnemzetiségű szövetségi állam 85 szövetségi szubjektumból áll (beleértve a 2014-ben a nemzetek közötti jog megsértésével annektált Krímet és Szevasztopol városát). Ezeket központi kormányzati szinten a szövetségi tanácsban delegáltak képviselik. A régiók, beleértve az autonóm köztársaságokat is, társadalmi-gazdasági fejlettség, a gazdaság és a népesség mérete, etnikai összetétel, a szövetségi költségvetéstől való pénzügyi függés és egyéb kritériumok tekintetében nagymértékben különböznek egymástól.² A többség

régiók jelenleg éves pénzügyi támogatásra szorulnak. Csak 14 régió számít nettó befizetőnek. A nettó kedvezményezett régiók (*dotacionnye regiony*) között az első helyen az észak-kaukázusi autonóm köztársaság, Dagesztán áll, Csecsenföld pedig az ötödik.³

A szövetségi szubjektumok közül 22 köztársaságnak van nem orosz címzetes nemzetiségek. Egyes esetekben ezek a népességek kisebb számban élnek, mint az orosz etnikumú népesség. Csecsenföldön vagy Dagesztánban azonban még mindig alig él orosz. Az Orosz Föderáció azon területei, amelyek a nyugati Oroszország-szakértők figyelmét felkeltették, az Észak-Kaukázus, a hét autonóm köztársasággal, a Fekete-tenger melletti Ady-geától a Kaszpi-tenger partján fekvő Dagesztánig; a Volga régió, beleértve Tatárföld és Baskíria autonóm köztársaságait; és a Volga-vidék, beleértve Tatárföld és Baskíria autonóm köztársaságait; és a Volga-vidék. Távol-Kelet.

Vlagyimir Putyin elnök a recentralizáció folyamatát indította el, és kiterjesztette a "hatalmi vertikumot". korlátozza a szövetségi alanyok mozgásterét a független politikaalkotásban. A központi kormánnyal való összefonódásra példa a kormánypárt Egységes Oroszország (Jedinaja Rosszija) domináns pozíciója a regionális parlamentekben. Putyin hatalmi vertikuma ellentétben áll elődje hivatali idejével. Különösen a korai Jelcin-éveket a decentralizáció néha kaotikus folyamata és az autonóm köztársaságok és autonóm regionális egységek "szuverenitási parádéja" jellemezte.

Az újbóli decentralizáció 2000-ben kezdődött, amikor a kormány hét szövetségi körzetet hozott létre.

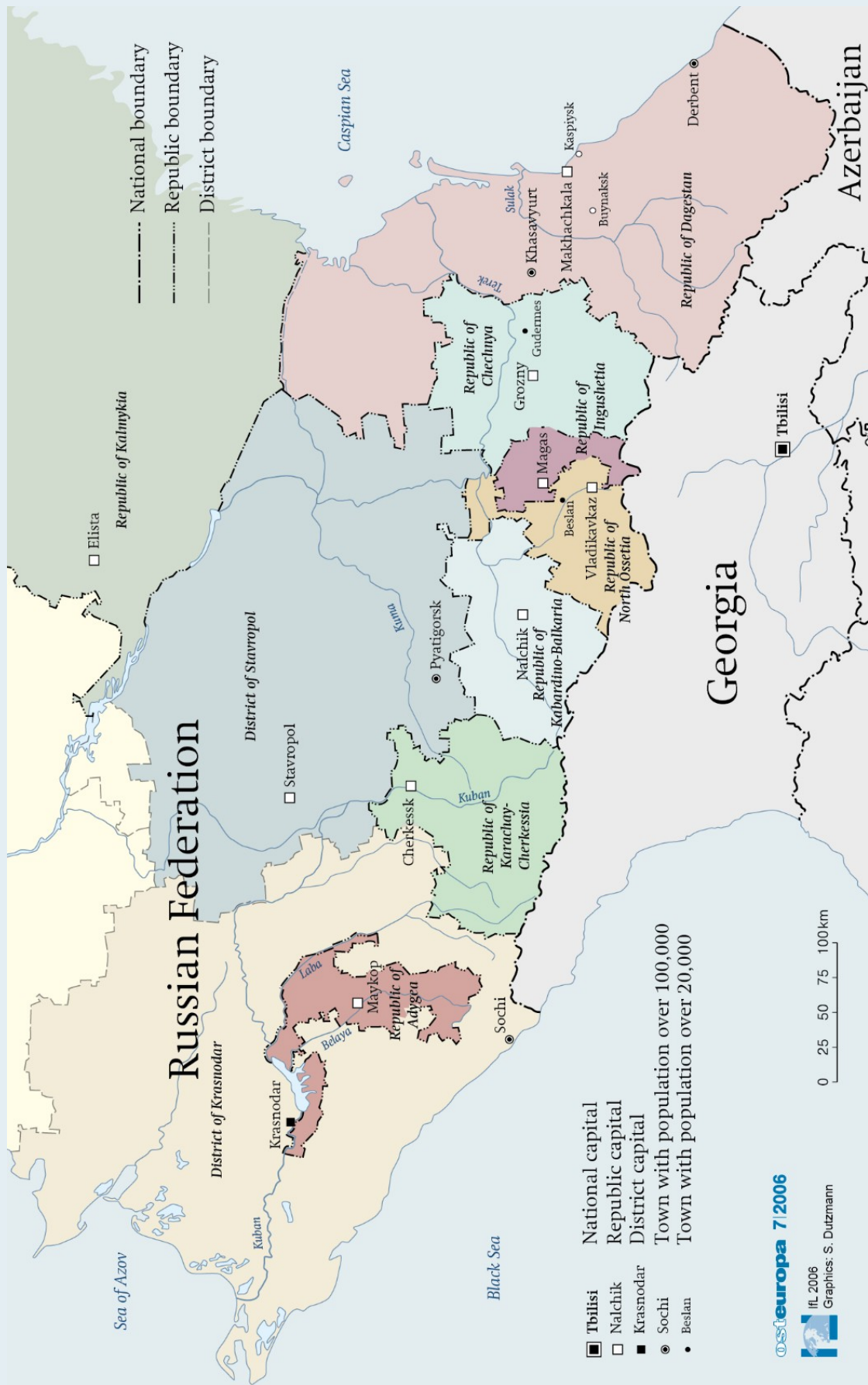
földet: Politisch verursacht (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2014. április 14.), <http://www.bpb.de/internationales/europa/russland/182692/analyse-regionale-diskrepanzen-in-russland-politisch-verursacht>.

³ "Dagestan i Chechnja popali v pjaterku vysokodotacionnyh regionov" [Dagesztán és Csecsenföld bekerült a magasan támogatott régiók első öt helyezettje közé], *Kavkazkii Uzel*, 2017. október 12., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/310951>.

¹ Vadim Shtepa, *The Devolution of Russian Federalism* (Washington, D.C.: Jamestown Foundation, 2017. április 4.), <https://jamestown.org/devolution-russian-federalism/>.

² Alexander Libman, *Russische Regionen. Sichere Basis oder Quelle der Instabilität für den Kreml?*, SWP-Studie 19/2016 (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2016. november); Andreas Heinemann-Grüder, *Regionale Diskrepanzen in Russ-*

Térkép:
Észak-Kaukázus

a cári birodalom főköormányzóságaihoz képest. Mostanra két másik is csatlakozott: 2010 januárjában az Észak-Kaukázus, amely korábban a nagyobb Déli Szövetségi Körzethez tartozott, saját szövetségi körzetté lépett elő; 2014-ben az elcsatolt Krím is ebbe a kategóriába került. A szövetségi körzeteket az orosz elnök külön képviselői irányítják. Fő feladataik közé tartozik a szövetségi és a regionális jogszabályok összhangjának biztosítása, valamint a regionálisan működő szövetségi hatóságok, például az adóhatóságok, a rendőrség vagy a belföldi titkosszolgálat, az FSZB ellenőrzése.⁴ Az a tény, hogy Csecsenföld nagyrészt kikerül az ellenőrzés alól, valódi kivételt képez.

Tizenkilenc kormányzó kényszerült lemondásra 2017-ben, az elmúlt öt év legnagyobb elbocsátási hullámában.

A 2004-es beszláni túsdráma után eltörölték a kormányzók és köztársasági elnökök közvetlen választását. Azóta az orosz elnök nevezi ki őket. A 2011. decemberi dumaválasztás során elkövetett állítólagos csalások elleni tömeges tiltakozások után újra bevezették a közvetlen regionális választások elvét, bár komoly korlátozásokkal.

A kormányzóválasztáson való indulást ma már egy "önkormányzati szűrő" bonyolítja: a leendő jelölteknek először a helyi és kerületi tanácsok és polgármesterek képviselőinek meghatározott számú aláírását kell benyújtaniuk. A megválasztott kormányzót vagy köztársasági elnököt ráadásul a Kreml továbbra is leválthatja. A 2017-es regionális választások előtt voltak olyan követelések, hogy az önkormányzati szűrőt – amely regionális szinten biztosította a kormánypárt dominanciáját - tegyék demokratikusabbá. Mindazonáltal - - 2017 szeptemberében a szűrő ismét adminisztratív eszközként szolgált, hogy megakadályozza, hogy függetlenek jelöltként regisztráljanak a kormányzói választásokon 16 régióban.⁵

4 Martin Russell, *Oroszország alkotmányos szerkezete. Federal in Form in Form, Unitary in Function*, (Strasbourg and Brussels: European Parliamentary Research Service [EPRS], Members' Service Research, 2015. október), 4. o.

5 "A 16 régióból 8-ban a nem rendszerszintű jelöltek nem tudták leküzdeni az "önkormányzati szűrőt", mert a

akadályozták őket. helyi és regionális hatóságok." European Platform for Democratic Elections (EPDE), *Analytical Report on the Administrative Control over the Procedure of Collecting Signatures of Deputies and Heads of Municipal Entities in Support of Candidates ("Municipal Filter")*, Newsletter (Berlin, 2017. augusztus 10.), 1, http://newsletter.epde.org/tl_files/EPDE/RESSOURCES/2017%20

Néhány hónappal a 2018. márciusi elnökválasztás előtt Moszkva tovább szigorította a kormányzók és a regionális pénzügyek ellenőrzését, mivel a 2018. egy olyan személyzeti politika, amely a regionális elit generációváltására összpontosít, azáltal, hogy az idősebb "territoriális hercegeket" fiatalabb, a központi intézményekből származó, könnyebben ellenőrizhető technokratákkal váltja fel. Moszkva a sok eladósodott régióknak nyújtott hiteleket olyan feltételekhez kötötte, amelyek korlátozzák a régiók mozgásterét saját pénzügyi politikájuk meghatározásában.⁶ Tizenkilenc kormányzó kényszerült lemondásra 2017-ben, az elmúlt öt év legnagyobb elbocsátási hullámában.⁷ Ezzel párhuzamosan Moszkva egyre inkább nem helyi kádereket toborzott a régiók és köztársaságok élére. Erre szembeutó példa volt Csecsenfölddel szomszédos Dagesztán köztársaság. 2017 októberében Ramazan Abdulatipovot, a köztársaság 71 éves vezetőjét, aki 2013 óta volt hivatalban, Vlagyimir Vasziljev, egy korábbi magas rangú moszkvai rendőrtiszt, a Duma helyettes szóvivője váltotta fel. Első alkalommal 1948 óta nem őshonos személy került az Észak-Kaukázus legnagyobb köztársaságának élére.⁸ Ezt a lépést nem utolsó sorban azzal indokolták, hogy az új vezető köztársaságnak nincsenek kötelezettségei egyetlen dagesztáni etnikai csoport vagy klán felé sem, és ezért jobban tudná vezetni a korrupció és a klánok közötti nepotizmus elleni küzdelmet, amelyek ott különösen jelen vannak. Egyes kommentátorok azonban ebben a káderpolitikában az orosz hazafias körök által támogatott elképzelést látják, amely a cári kormányzó kinevezésének gyakorlatához való visszatérést célozza.⁹

[Golos%20Reports/Report_Report_Russian_Election_Municipal_Final.pdf](https://www.golos-reports.org/Report_Report_Russian_Election_Municipal_Final.pdf).

6 Fabian Burkhardt és Janis Kluge, *Az orosz elnökválasztás főpróbája. Mosow Tightens Grip on Regional Governors and Budgets*, SWP Comment 37/2017, (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2017. október), <https://www.swp-berlin.org/en/publication/dress-rehearsal-for-russias-presidential-election/>

7 Maria Domańska, *A Kreml regionális politikája - a kormányzók elbocsátásának éve*, OSW Warsaw Commentary no. 257: Ósrodek Studiów Wschodnich, OSW], 2017. december 15.).

8 Denis Sokolov, "Pervyj prokurator Dagestana" [Dagesztán első ügyésze], *Vedomosztyi*, 2017. október 4., <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2017/10/10/04/73646464-prokurator-dagestana>.

9 "Russian Pundit Puts New Dagestan Appointment in Context", *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2017. október 11.

A Kreml a szeparatizmus elleni védekezést a nemzetbiztonsági politika egyik legnagyobb kihívásának nyilvánította. A mai Oroszországban kockázatos a valódi föderalizmus és a regionális önrendelkezési jog mellett érvelni: a hatóságok ezt a szeparatizmusra való felhívásként értelmezhetik. 2014-ben lépett hatályba egy törvény, amely ezt az egyenlőséget ösztönözte azzal, hogy megtiltotta a "felhívásokat".

az Orosz Föderáció területi integritásának megsértése. Ez már büntetőeljárást eredményezett.¹⁰

A második csecsen háború során a terrorizmus és az iszlamista szélsőségesség elleni harc a terrorizmus és az iszlamista szélsőségesség elleni harc igazolására szolgált.

egy megújított, nagyszabású katonai művelet. Regionális szinten az etnonacionalista szeparatizmus veszélye ekkorra már csökkent. A szibériai regionalizmus, a karéliai finnugor nemzeti mozgalmak és a tatárföldi autonómia-követelések soha nem alakultak át komoly elszakadási mozgalmá. Marlène Laruelle Oroszország-szakértő a következő okok miatt kételkedik abban, hogy a nem orosz etnikumok nacionalizmusai még mindig "változtató erőt" jelentenek a mai Oroszországban: az Észak-Kaukázusban, a kezdetben a legnagyobb elszakadási potenciállal rendelkező régióban az etno-territoriális szeparatizmust a fegyveres erőkön belüli iszlamista dinamizmus vette át. Értékelése szerint a posztszovjet korszak hajnalán különböző nemzeti mozgalmak és népi frontok révén kialakult "szuverenitás-parádé" mára nagyrészt Oroszország múltjának része; a mai regionális törésvonalakat inkább a társadalmi-gazdasági, mint az etnikai különbségek jellemzik.¹¹

Katonai szinten a Putyin elnök által 2016-ban létrehozott Nemzeti Gárda (Ross-gvardija) a hatalmi vertikum legújabb és legmarkánsabb intézményének tekinthető. Közvetlenül az elnöknek tartozik, és a biztonsági szervek meglévő struktúráit csoportosítja, beleértve a belügyminisztérium csapatait és az olyan különleges egységeket, mint az OMON és mások. Ez a fajta pretoriai gárda már a Jelcin-korszakban is felmerült, de csak a közelmúltban hozták létre.¹² Most már

egy körülbelül 400 000 fős személyzet Putyin közeli bizalmasának, Viktor Zolotovnak a parancsnoksága alatt, akit az északi terrorizmus elleni küzdelem vezetőjévé is kineveztek.

10 "Putyin törvényt ír alá a szeparatizmusra való felhívások büntetéséről",

The Moscow News, 2013. december 30.

11 Marlene Laruelle, "Is Nationalism a Force for Change in Russia?", *Daedalus* 146, no. 2 (2017): 89-100 (90).

12 Margarete Klein, "Russlands neue Nationalgarde. Stärkung der Machtvertikale des Putin-Regimes", *Osteuropa* 66, no. 5 (2016): 19-32; Pavel Luzin, "The Ominous Rise of Russian National Guard", *Intersection (Security)*, 2017. július

Kaukázus 2017 augusztusában. Ebben az összefüggésben vita alakult ki arról, hogy a csecsenföldi posztokkal rendelkező Nemzeti Gárda korlátozza-e - és ha igen, milyen mértékben - a csecsen biztonsági szervek (feltűnő) függetlenségét.¹³ Egyes megfigyelők úgy értelmezték ezt az intézkedést, mint Kadirov saját hatáskörben való fellépésének ellen irányuló lépést. Mások úgy látják, hogy hatalmát nem korlátozzák, mivel a Nemzeti Gárdában szolgáló csecsen katonák továbbra is lojálisak Kadirovhoz.

a területi uralkodójuknak, és az ő jóváhagyása nélkül nem vetik be őket. Vezetőjük Sharip Delim- khanov, Adam Delimkhanov öccse, akit Kadirov jobbkezeinek tartanak a moszkvai szövetségi dumában. Delimkhanovék Ramzan Kadirov unokatestvérei.

2017-ben a belpolitikai diskurzusban egyre nagyobb jelentőséget kapott az a kérdés, hogy kialakulhat-e Oroszországban a szövetségi eralizmus, és ha igen, milyen mértékben.

2017-ben a belpolitikai diskurzusban ismét fontossá vált az a kérdés, hogy kialakulhat-e és milyen mértékben a föderalizmus Oroszországban. Ennek egyik kiváltó oka a Tatár- sztáni Autonóm Köztársaságnak a központi kormányzattal való különleges kapcsolatot biztosító megállapodás meghosszabbítása körüli konfrontáció volt. Az 1990-es évek elején az orosz vezetésnek nemcsak az

Oroszországtól való elszakadást szorgalmazó csecsen függetlenségi mozgalom jelentett kihívást. Moszkva szembesült a Volga-vidéki tatár nacionalista mozgalom határozott autonómiaköveteléseivel is. A tatárok a legnagyobb nem orosz etnikai csoport az Orosz Föderációban. Csecsenföldhöz hasonlóan Tatárföld sem írta alá az 1992-es föderációs szerződést. Csecsenfölddel ellentétben azonban az autonóm köztársaság - **amely** nem a periférián, hanem a periférián helyezkedik el - a tatárföldi autonómia területén fekszik.

Oroszország központjában - a központi kormánnyal folytatott külön hatalommegosztási tárgyalásokra összpontosított, nem pedig az elszakadásra. Ennek érdekében 1994-ben megállapodást írtak alá. Ezt 2007-ben tíz évvel meghosszabbították, és 2017 júliusában lejárt. Ez a különleges megállapodás bizonyos fokú politikai és gazdasági autonómiát biztosított Tatárföldnek, amelyet azóta Putyin hatalmi vertikuma újra megszigorított, de nem szüntetett meg...

13 Dmitry Shlapentokh, "A Kreml utolsó mentsvára: Kadyrovtsi in Russia's National Guard", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 2017. március 3.,

<http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13430-the-kremlin-last-resort-kadyrovtsi-inrussias-national-guard.html>.

teljesen. Tatarsztán maradt az egyetlen szövetségi szubjektum, amelynek van elnöke; az összes többi autonóm köztársaságban ezt a címet a "köztársasági vezető" elnevezés váltotta fel. Ironikus módon a csecsen köztársaság auto-kratikus vezetője, Kadirov volt az, aki 2010-ben ezt a terminológiai változást kezdeményezte, amikor rámutatott, hogy Oroszországban csak egy elnök lehet, mégpedig Vlagyimir Putyin.¹⁴ Csecsenföldhöz hasonlóan (de más régiókkal ellentétben) Tatár föld is jogot követelt saját külpolitikára és külgazdasági kapcsolatokra. Az Oroszország és Törökország közötti vitában (2015-16) így tudott állást foglalni a Moszkva által Ankara ellen bevezetett gazdasági szankciókkal szemben, és ragaszkodott ahhoz, hogy saját kapcsolatai legyenek Törökországgal.

Mielőtt a hatalommegosztási megállapodás 2017 júliusában lejárt volna, követelések hangzottak el a megállapodás újbóli meghosszabbítására és a föderalizmus megerősítésére. Szó volt a hatalommegosztás új formájáról és egy olyan "költészetes föderalizmusról", amely lehetővé tenné, hogy az észak-kaukázusi viszonylatban ökonomikusan erős Tatár föld megtarthassa bevételeinek többségét. Mindezek fényében a tatár nyelv kötelező tanítását is követelték a tatár földi iskolákban, valamint egy tatár nyelvű tévécsatorna országos sugárzását, mivel sok tatár él Oroszország más részein. Ezek a nyelvpolitikai követelések bizonyos mértékig visszhangra találtak a más régiókban élő nem orosz címzetes nemzetiségek körében.¹⁵ A 2017. augusztus eleji tatár világkongresszuson, amelyen 40 országból ezer delegátus vett részt, az első megválasztott elnök (1991-2010), Mintimer Shaimiev a címen tartott beszédet. Emlékeztette hallgatóságát a hatalom megosztásáról szóló megállapodásra, amely szerinte befolyásolta

14 "Chef ohne Präsidententitel: Kadyrov legt Treuebekenntnis zu Moskau ab - 'Iswestija'", *Sputnik Deutschland*, 2010. augusztus 13., <https://de.sputniknews.com/politik/2010081325257098749/>.

15 Paul Goble, "Tatarstan's Pursuit of Power-Sharing Accord with Moscow Energizes National Movements across Russia", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2017. április 13.; Ramazan Alpaut, "Stanet li tatarskij vtorij vtorym gosudarstvennym jazykom Rossii?". [A tatár lesz Oroszország második hivatalos nyelve?], *Kavkaz.Realii*, 2017. április 8., http://www.kavkazr.com/a/stanet-li-tatarskiy-vtorym-obshenatsionalnym/28416275.html?mc_cid=344420573e&mc_eid=9eaa49374d; Ruslan Gorevoj, "Iskushenie separatizmom" [Csábítás a szeparatizmuson keresztül], *Versiya*, 2017. február 12., https://versia.ru/tatarstan-mozhet-sprovocirovat-rossijskie-regiony-na-novyj-parad-suverenitetov?mc_cid=344420573e&mc_eid=9eaa49374d.

"Oroszország egész sorsát" és az orosz föderalizmust. Kiterjesztése "történelmi szükségszerűség" volt; a feleknek tárgyalóasztalhoz kellett ülniük, hogy megoldják a jogi kérdéseket és összehangolják a regionális és a szövetségi alkotmányt.

A Kreml eddig csak egy ilyen követelést teljesített. Engedélyezte, hogy Rusztam Minnihanov, aki 2010 óta a köztársaság vezetője, 2020-ig használhassa az elnöki címet, de elutasította a Tatár földdel kötött különleges megállapodás meghosszabbítását. Még a A tatár kormány a fent említett aggályok közül csak néhányat fogadott el, mégpedig óvatosan. Az autonóm köztársaság orosz szervezetei - amelynek 3,8 millió lakosságának 40 százaléka (a 2010-es népszámlálás szerint) orosz nemzetiségű - felháborodottan utasították el a kulturális és nyelvi követeléseket.¹⁶ Ezek a követelések minden bizonnyal ellentmondanak az orosz nyelv megerősítésének, amelyet Putyin elnök a Föderáció minden szintjén szorgalmazott.¹⁷ 2017 november végén Tatár föld engedett Moszkva nyomásának: nem tették kötelezővé a tatár nyelv iskolai oktatását.¹⁸

A kormányzók lemondási hulláma és új kinevezései a regionális ügyeket helyezték a figyelem középpontjába.

A nemzeti-területi szint alatt is voltak zavargások az autonóm köztársaságokkal. A lemondási hullám és a kormányfői kinevezések hulláma a regionális ügyeket helyezte a figyelem középpontjába.¹⁹

16 A Tatár földön az Orosz Kultúráért Társaság panaszt tett a moszkvai oktatási és tudományos miniszternél a tatár nyelv kötelező oktatására vonatkozó felhívás miatt a köztársaság minden lakosa számára. Szerinte a régió gyermekeinek legalább 50 százaléka egy haszontalan tantárgyat - a tatár nyelvet - kellene elszenvendnie az orosz nyelv és kultúra rovására. "Oroszország: Tatarstan Media Highlights 2017. augusztus 28. - szeptember 3.", *BBC Monitoring Global Newline - Volt Szovjetunió politikai dosszié*, 2017. szeptember 10.

17 "Arra bátorította mind az orosz nemzetiségűeket, mind más nemzetek oroszul beszélő tagjait, hogy nyíltan lépjenek fel a nem orosz köztársasági nyelvpolitikával szemben" Paul Goble, "Language Fight in Tatarstan Set to Ignite Political Explosion Across Russia", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2017. szeptember 19.

18 "Squeeze on Tatarstan Underlines Putin's Bid to Centralise Control of Republics", *Financial Times*, 2018. január 26.

19 Andrey Pertsev, *Russia's New Old Wave of Technocratic Governors* (Moszkva: Carnegie Moscow Center, 2017. március 3.), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=68169>.

A regionális elitek például arról panaszkodtak, hogy elvesztették befolyásukat és döntéshozatali hatáskörüket. A Centre for Applied Strategic Research tanulmánya szerint, amelynek igazgatója a korábbi orosz

Alekszej Kudrin pénzügyminiszter szerint ezek kizárólag adminisztratív elitek a politikai döntéseket befolyásolni képes "politikai elit" és az ilyen döntéseket korrigálni képes "vétóelit" mögött. A regionális gazdasági elitek jelentősége is csökkent.²⁰ A legutóbbi, 2017 őszi regionális és kormányzói választások után orosz történészek, közgazdászok és politológusok figyelmeztettek a "hipercentralizációra", Oroszország "Moszkva és Nem-Moszkva" felosztására, amelyet a területi integritás megőrzése nevében hajtanak végre.²¹

Ellenállást váltott ki a Putyin elnök által 2016-ban kezdeményezett "Az állami nemzetpolitikáról" szóló törvénytervezet, valamint az "orosz nemzet" (*rosszijszkaja nacija*) kötelező meghatározása. A definícióra Oroszország posztszovjet történelmének kezdete óta szükség volt. A politika a nemzeti államiság három értelmezése között ingadozott: polgári nacionalizmus; etnonacionalizmus (itt az oroszra utalva); és neoimperializmus.²² Míg Moszkva a polgári nacionalizmusnak csak a száját járhatja, a Putyin-évek alatt inkább a harmadik változathoz ragaszkodott. A definíciót ezért törvényi úton kellett volna rendezni. Putyin elnök támogatása és bátorítása ellenére azonban a törvénytervezetet öt hónapos vita után további értesítésig félretették. A (provizórikus) kudarc az orosz nacionalisták ellenállásán múlt, akik azt akarták, hogy a törvény rögzítse az orosz etnikumuk domináns státuszát, valamint a nem orosz elit ellenállásán, akik úgy érezték, hogy megpróbálják megfosztani őket kiváltságaiktól.

Ideológiai és kulturális feszültségek is fennállnak a központ és a régiók között a történelem reprezentációját illetően.

A központ és a régiók között ideológiai és kulturális feszültségek is fennállnak a következő kérdésekben

20 "Regional'nye elity priznali svoju otstranennost' ot politiki" [A regionális elitek észrevették a politikától való elidegenedésüket], *Vedomosti*, 2017. március 16.

21 Vö. Paul Goble, "Hyper-Centralization of Russia Threatens Its Development and Survival", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2017. október 19.

22 Igor Torbakov, "Mi a teendő az 'orosz kérdéssel'?", *EurasiaNet*, 2017. október 27.

a történelem ábrázolása. A múltba való visszatérés során ezt a reprezentációt egyre inkább az állami szerzők irányítják, akik egy egységes, Oroszországot nagyhatalomként felmagasztaló narratíva felé terelik. Egy 2015 márciusában az észak-kaukázusi regionális politikusokkal tartott találkozón Moszkva szövetségi körzetért felelős különmegbízottja történelemhamisítással vádolta a helyi egyetemeket, és megkérdőjelezte az olyan történelmi fogalmakat, mint a "gyarmatellenes ellenállás". Helytelenítette továbbá a helyi múzeumokban a régió Oroszországhoz való tartozása előtti őslakos életnek szentelt kiállításokat, amelyek állítólag ezt az időszakot dicsőítik.²³ Az elmúlt években "emlékművi konfliktusok" alakultak ki a központ és a periféria között, amelyekben az oroszok olyan cári tábornokoknak, mint Alekszej Jermolov, az észak-kaukázusiak pedig az ellenállás harcosainak, köztük Imam Shamilnak állítanak emléket.²⁴ Putyin mandátuma idején a történelempolitika inkább az orosz gyarmatosítás fogalmát kérdőjelezte meg, gyakorlatilag azt mondván, hogy: Mi soha nem voltunk gyarmatosító hatalom, mint a nyugati hatalmak, amelyek tengerentúli területeket támadtak meg és zsákmányoltak ki. 2016 októberében az orosz biztonsági tanács egy központ létrehozását szorgalmazta az orosz történelem hamisításai ellen, amelyek állítása szerint Nyugaton és a volt szovjet köztársaságokban keringenek, például "a gyarmati kérdéssel kapcsolatos spekulációk".²⁵

Csecsenföld, amely alig két évtizeddel ezelőtt még az orosz dominanciával szembeni antikolonialista ellenállásban foglalt helyet, most a Kreml által támogatott történelmi narratívát támasztja alá. A Kadirov-rezsim például 2011 óta már nem támogatja a Sztálin által 1943-1944-ben elrendelt észak-kaukázusi deportálásokról való megemlékezést, például a csecsenek és az ingusok deportálásáról.²⁶

23 Valery Dzutsati, "History Widens the Divide between the North Caucasus and the Rest of Russia", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2015. március 30.

24 Paul Goble, "Russian Regions Erecting Statues to Those Who Resisted Muscovite Expansion", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2017. március 14.

25 Vö. Alexander Morrison, "Oroszország gyarmati allergiája", *EurasiaNet*, 2016. december 19.

26 Vö. e tanulmány "Kadirov kultúrpolitikája: Vissza a csecsen hagyományokhoz?", lentebb, 16. o.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

"Pax Ramzana": Csecsenföld "megbékítése" Kadirov magánállamában

Csecsenföldön regionális szinten egy másik hatalmi vertikumot alakított ki a Kadirov-dinasztia, különösen Ramzan Kadirov. Ez határtalannak tűnik, és így kivételnek számít Oroszországon belül. A köztársaság fővárosának, Groznijnak a polgármestere, Muszlim Hacsijev azt mondta: "Minden, ami [Csecsenföldön] igazán fontos, Kadirov felügyelete alatt történik. Ő mindenért felelős az embereknek, Istennek és [Oroszország] elnökének".²⁷

A csecsen köztársaság vezetője többször is rámutatott, hogy Putyin elnökön kívül semmi és senki sem korlátozhatja vagy ellenőrizheti a hatalmát – sem a parlament, sem a média, sem az igazságszolgáltatási mechanizmusok, nem is beszélve az ellenzékéről. "Nekünk nincs ellenzékünk. Ez egy olyan rendszer, amely alázza az állami szuverenitást [*vlast*]. Nem engedem, hogy bárki is játszadozzon az emberekkel".²⁸ Csecsenföldön a kormánypárton, az Egységes Oroszországon kívül nem léteznek politikai pártok. Következésképpen a regionális választásokon a kormánypárt jelöltjeként Kadirov a szavazatok majdnem 100 százalékát kapja. Ugyanez igaz hűbérurára, Putyinra is. Csecsenföld az első helyet foglalja el az úgynevezett választási szultánok között, azaz mintegy 15 olyan régióban, ahol a Putyin és a kormánypárt által az elnök- és parlamenti választásokon elért eredmények messze az országos átlag felett vannak.

Putyin iránti hűségének jutalmaként a vazallus Kadirov személyes hűbérbirtokként kezelheti Csecsenföldet. Ő azzal fenyegetőzött, hogy tüzet nyit az Oroszország más részeiből érkező rendőri egységekre, ha azok Csecsenföldön anélkül tevékenykednek, hogy

az ő engedélyével. Kollektív büntetést alkalmaz ellenfeleivel szemben, és még Csecsenföldön kívül is üldözi őket. Emellett olyan kulturális és vallási politikát folytat, amely kritikusai szerint a köztársaság iszlám állammá való átalakítását jelenti.²⁹

Az 1976-ban született Ramzan Kadirov az első csecsen háborúban (1994-1996) a szeparatisták oldalán harcolt az orosz csapatok ellen. Ezt követően apja, Akhmat testőreként szolgált, aki a de facto független köztársaság megbízott muftija volt. A második háború kezdetén, 1999 őszén apa és fia is átállt az orosz biztonsági erők oldalára. Az 1996 és 1999 közötti kaotikus időszak alatt Kadirovék számára világossá vált, hogy Csecsenföld nagy valószínűséggel nem nyerhet egy újabb háborút Oroszország ellen. Miután az orosz csapatok visszaszerezték az ellenőrzést a lázadó autonóm köztársaság felett, Putyin elnök Akhmat Kadirovot nevezte ki uralkodónak. Az ifjú Ramzan vezette apja biztonsági apparátusát, amely "Kadyrovszkij" néven vált ismertté, és ma már több mint 30 000 embert számlál. 2003 márciusában népszavazáson új csecsen alkotmányt fogadtak el, amely egy hónappal később lépett hatályba. Ez bizonyos fokú autonómiát biztosít a köztársaságnak, de az Orosz Föderációnak és a központi kormánynak rendeli alá. A köztársaságban 2003 októberében tartott, kérdéses elnökválasztáson Moszkva jelöltjét, Akhmat Kadyrovot a leadott szavazatok 80 százalékával választották meg. Az elnök 2004. május 9-én merényletet követett el ellene. Utódja Alu Alhanov belügyminiszter lett, mivel Kadirov fia még túl fiatal volt az elnökséghez. Putyin pártfogoltjaként azonban Ramzan gyorsan felemelkedett, és de facto uralkodóvá vált. 2006 márciusában kinevezték miniszterelnökké, és ő töltötte be a legtöbb kormányzati és hivatali posztot.

27 Idézi: "Chechen Strongman Builds Cult of Personality through Sport", *Financial Times*, augusztus 4.

28 Idézi Il'ja Jashin, *Ugroza nacional'noj bezopasnosti. Nezavisimij ekspertnyj doklad* [Threat to national security. Lecture by an independent expert] (Moscow: Open Russia, February 2016), 12, <https://openrussia.org/post/view/12965/>.

29 Georgy Bovt, "Engedélyezi-e Moszkva a többnejűséget Csecsenföldön?", *The Moscow Times*, 2015. május 13.

ministratív pozíciókat az ő ministránsaival. 2007-ben Alhanov lemondott elnöki tisztségéről, és a tisztséget Ramzan Kadirov vette át.

A köztársasági uralkodó különleges státuszának egyik alapvető oka, hogy Kadirovék Putyin parancsok segítettek abban, hogy a teljes körű háborús erőszak szakasza Csecsenföldön az ellenfél elleni szelektívebb és célzottabb küzdelemmé alakuljon át. A második csecsen háborút, az elsőhöz hasonlóan, a felemás erőszak jellemezte. Miután az orosz csapatok elfoglalták Groznijt 2000 márciusában a fegyveres ellenállás a nehezen megközelíthető hegyvidékekre vonult vissza, és partizánháborút indított az orosz erők ellen. Az orosz csapatok viszont aránytalan erővel léptek fel egész városok és települések ellen, tüzérséggel bombázták, a levegőből bombázták őket, és hatalmas büntetőműveleteket hajtottak végre.³⁰ Módszereik azonban végül sikertelenek voltak. Egy orosz tábornok a csecsenföldi harcterről jelentette, hogy még 2004-ben, hogy az orosz hadsereg elsősorban saját csapatainak biztonságával volt elfoglalva, és nem tudott hatékonyan fellépni a gerillák ellen.³¹

2002 óta a Kreml egyre inkább az oroszbarát helyi félkatonai egységekre támaszkodik, amelyek Kadirovék végső parancsnoksága alatt állnak.

2002 óta a Kreml egyre inkább az oroszbarát helyi félkatonai egységekre támaszkodik, amelyek Kadirovék többszörös parancsnoksága alatt állnak, akiknek első kézből van tapasztalatuk a gerillaharcban, mivel korábban az Oroszország elleni ellenállás harcosai voltak. Ezek a helyi egységek, amelyek egyre nagyobb számban integrálták a felkelők dezertőreit,³² az orosz csapatoknál részletesebb ismeretekkel rendelkeztek a szociokulturális terepről és a helyi viszonyokról. az ellenfeleik működési módját. A második csecsen háború fokozatosan helyi polgárháborúvá változott.

30 Emil Aslan Souleimanov és Huseyn Aliyev, *How Socio-cultural Codes Shaped Violent Mobilization and Pro-insurgent Support in the Chechen Wars* (Cham: Springer/Palgrave Macmillan, 2017), 38. old. Az orosz hadviselésről lásd Mark Galeotti, *Russia's Wars in Chechnya 1994-2009* (Oxford, 2014).

31 Emil Aslan Souleimanov, *Az észak-kaukázusi lázadás: Dead or Alive?* (Carlisle, Pennsylvania: The United States Army War College, Strategic Studies Institute, 2017. február), 35. o.

32 A köztársaság akkori uralkodója, Alu Alkhanov szerint 2005 októberében a helyi biztonsági erők fele már (körülbelül 7000) volt lázadóból állt, akik átálltak. John Russell, *Chechnya - Russia's War on Terror* (London és New York: Routledge, 2007), 88. o.

A kádirovszkiak nagyrészt felváltották az orosz csapatokat, mint a terroristák elleni harc vezető erejét. Fő eszközük a kollektív büntetés volt, amely nem volt korlátlan...

a megmaradt felkelők és terrorgyanús személyek közeli hozzátartozóinak. A leggyakoribb gyakorlat a házak felgyújtása volt. Ramzan Kadirov büntető és elrettentő intézkedései az európai csecsen diaszpórákat is célba vették.

Egy 2010-es tanulmány szerint a helyi biztonsági erők által gyakorolt célzott felkelésellenes fellépés a fegyveres gerillák erőszakos tevékenységének 40 százalékos csökkenését eredményezte az orosz hadsereg módszereihez képest.³³ Moszkva 2009-ben hivatalosan megszüntette Csecsenföld különleges terrorizmusellenes státuszát. 2010 februárjában brit küldöttség látogatott a kaukázusi köztársaságba. A delegációt Frank Judd, az Európa Tanács korábbi jelentéstevője vezette a csecsenföldi emberi jogi helyzetről. A küldöttség arról számolt be, hogy a csecsenföldi emberek érezhetően nagyobb biztonságban élnek, mint a háború alatt, de az emberi jogi helyzet továbbra is bizonytalan.³⁴

Miután a katonai összecsapások leghevesebb szakasza véget ért, az erőszak szintje Csecsenföldön csökkent. Ezzel egyidejűleg azonban az iszlamista forradalmi mozgalom áttért Csecsenföld más részeire is. Észak-Kaukázus. 2007-ben az utolsó csecsen földalatti elnök, Doku Umarov kikiáltotta az úgynevezett Kaukázusi Emirátust. Bár sohasem uralkodott kompakt területen, de erőfeszítéseket tett az Észak-Kaukázus különböző részein lévő helyi földalatti sejtek (*dzsama'at*) koordinálására és ideológiai motiválására. A harcok az egész régióban csak 2013 óta csökkentek, és az alkalmi kapcsolatok száma jelentősen csökkent. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a Kaukázusból és Oroszország más részeiből sok dzsihadista harcos a szíriai és iraki harci övezetekbe vonult.³⁵

A helyszíni vizsgálatok kétségeket ébresztettek a csecsen nép lojalitásával kapcsolatban a köztársaság vezetőjével szemben – sőt, egyes kádirovcik még a parancsnokukkal szemben is.

Jean-François Ratelle és Emil Aslan Souleimanov

33 Jean-François Ratelle és Emil Aslan Souleimanov, "A tökéletes felkelés elleni fellépés? Making Sense of Moscow's Policy of Chechenisation", *Europe-Asia Studies* 68, no. 8 (2016): 1287-1341 (1289); Jason Lyall, "Are Coethnics More Effective Counterinsurgents? Evidence from the Second Chechen War", *American Political Science Review* 104, no. 1 (2010): 1-20.

34 Idézi: "Brit parlamenti képviselők "zavartak" a csecsenföldi látogatás miatt", *The Moscow News*, 2010. február 25.

35 Uwe Halbach, *Russland und der Nordkaukasus im Umfeld des globalen Jihadismus*, SWP-Aktuell 23/2017 (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2017. április).

"Pax Ramzana": Kadirov magánállamában Csecsenföld "pacifikációja":
Csecsenföld "pacifikálása

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

2008 és 2013 között interjúkat készített, amelyekben egyes beszélgetőpartnerek például arra panaszkodtak, hogy csak a Kadirov-klánhoz kötődő városok és települések profitáltak az újjáépítési programokból.

Csecsenföldön.³⁶ Ugyanakkor a két kutató elismeri, hogy Putyin csecszenizációs politikája és a Kadirov családdal kötött szövetsége figyelemre méltóan sikeres volt. Szerintük az orosz elnök három alapvető célt ért el: először is csökkent a lakosság háborús áldozatainak száma. Másodszor, a felkelés elleni harc átadása a Kadirovoknak segített Moszkvának elhatárolódni a csecsenföldi harctérről és a helyi civilek ellen elkövetett erőszakos cselekményektől, és így elkerülni az emberi jogok megsértésének vádját. Harmadszor, Kadirovnak valóban sikerült visszaszorítania a felkelést – ellentétben például a szomszédos köztársaság vezetőjével.

Dagesztán. Ráadásul úgy vélik, hogy Kadirov annak ellenére, hogy Csecsenföldön teljesen a saját kezébe vette a törvényt, hű maradt az orosz elnökhöz.³⁷

Kérdéses, hogy ezáltal lehetséges-e tartós stabilitást elérni. Ezt különösen kétségessé teszi két eszköz, amelyet Kadirovék a felkelés elleni harcban alkalmaznak, nevezetesen a kollektív büntetés és a vendetta, amelyek történelmileg is szerepet játszottak a csecsen társadalomban.³⁸

A csecsen társadalmat még mindig traumaként éli meg a két háború; szinte minden családban voltak áldozatok.

Orosz emberi jogi aktivisták és regionális volt katonák, mint Jekatyerina Szokirjanszkaja, Svetlana Gan-nushkina és Alekszej Malascsenko úgy vélik, hogy a csecsen fiatalok egy része azért fogékony az Iszlám Állam (IS) propagandájára, mert Csecsenföld egyáltalán nem tartósan

pacifikálták, ahogy a hivatalos értelmezés sugallja.³⁹ A csecsen társadalmat még mindig traumatizálja a két háború; szinte minden családban voltak áldozatok. Bár a mai kiskorúak maguk nem éltek át a háborúkat, a traumát a szüleik generációja örökíti át rájuk. A főváros, Groznij csillogó új homlokzatai nem tudják elhíttetni, hogy a lakosság nagy része a szegénységi küszöbön vagy az alatt él. Kadirov csatlósai viszont akadálytalanul fitogtathatják gazdagságukat és fényűzésüket. "Vannak olyanok, akiknek mindent szabad. És ott van az emberek tömege, akiknek egyáltalán nincsenek jogaik, [...] akiknek nyilvánosan kell összegyűlniük, hogy támogassák a kormányt, akiknek a rezsim által előírt módon kell követniük a vallásukat".⁴⁰ A szakértők azonban hangsúlyozzák, hogy még ilyen körülmények között sincs nagymértékű támogatás az IS számára.

Hangsúlyozzák, hogy a korlátozott számú potenciális követők nem csak a hátrányos helyzetű társadalmi rétegekből toborozódnak, hanem összetettebb társadalmi és iskolázottsági profillal rendelkeznek. A csecsen belügyminiszter nyilatkozatai szerint, 2017-ben nyolc IS "alvó sejtet" fedeztek fel, és 18 földalatti harcost öltek meg.⁴¹

36 "Moszkvának sikerült fenntartania az ellenőrzést a csecsen állam felett általában és a csecsen elit felett különösen. [...] Afganisztánnal és Irakkal ellentétben, ahol a felekezeti megosztottság és a helyi etnikai szövetségek felhatalmazása vegyes eredményeket hozott az amerikai hadsereg számára, a csecszenizáció egy olyan modell képvisel, ahol Moszkvának sikerült megtalálnia a megfelelő egyensúlyt az autonómia és az ellenőrzés között." Ratelle és Souleimanov, "A tökéletes felkeléssel szembeni harc?" (lásd a 33. jegyzetet), 1310.

37 Ibid.

38 "Krovnaja mest' - kak teper' ubivajut na Kavkaze" [Vendetta: Hogyan hajtanak végre gyilkosságokat a Kaukázusban ma], *Kavkazkii Uzel*, 2017. december 26., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/296137/>.

39 "Ekspertry nazvali prichiny interesa chechenskoj molodezhi k ideologii IG" [Szakértők indokolják a csecsen fiatalok érdeklődését az IS ideológiája iránt], *Kavkazkii Uzel*, 2017. március 15., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/299244/>.

40 Idézet: Jekatyerina Szokirjanszkaja, *ibid.*

41 "Oroszország: Csecsenföld: Csecsenföld Media Highlights 15-28 January 2018", *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2018. február 1.

Kadirov kultúrpolitikája: Vissza a csecsen hagyományokhoz?

Ramzan Kadirov ragaszkodik ahhoz, hogy Csecsenföld az Orosz Föderáció szerves része, és minden más regionális vezetőnél jobban támogatja Putyin elnök kultuszát, akitől azt kérte, hogy élethossziglan maradjon hatalmon. Groznijban Putyin születésnapját tömeges felvonulással ünneplik. Ramzan Kadirov az orosz elnököt (apja, Akhmat és saját maga mellett) állami ikonná emelte. A csecsen társadalomban ezt a hármas ikonológiát szatirikusan "Atya, Fiú és Szentlélek" néven ismerik. Az apa, Akhmat Kadirov áll e személyi kultusz csúcán – hasonlóan az azerbajdzsáni Heydar Aliyevhez, a jelenlegi elnök, İlham Aliyev apjához. Azerbajdzsán és Csecsenföld az a két politikai egység a posztszovjet térségben, ahol a tekintélyelvű uralkodócsaládok dinasztikaként alakultak ki. Az egész Észak-Kaukázus legnagyobb mecsete a csecsen fővárosban, Groznijban áll. Nemcsak a mecsetet nevezték el a korábbi muftiról és a köztársaság vezetőjéről, Akhmat Kadirovról, hanem Groznijban és a köztársaság más településein utcákat és épületeket is. 2017-ben a az apafigura-kultusz tovább erősödött: az orosz élvonalbeli bajnokságban játszó RFK Terek Groznij csecsen labdarúgóklubot átnevezték FK Akhmat Groznijra. A névadó 66th születésnapját 2017. augusztus 22-én ünnepelték a fővárosban – egykori kollégák, valamint a parlament, a közszervezetek és a muftiátus papság képviselőinek részvételével. Moszkvából a díszvendég Lev Kuznyecov észak-kaukázusi ügyekért felelős miniszter volt.⁴² Az ünnepségek során Ramzan Kadirov az iszlám világhoz szólt: több tucat ország neves iszlám tudósai elismerték, hogy apja feláldozta életét Istenért és a világ üdvösségéért. a csecsen népet. A nemzetközi terroristák azonban arra készültek, hogy feláldozzák a csecsen népet.

42 2014 márciusában Moszkvában létrehozták a kifejezetten az észak-kaukázusi ügyekkel foglalkozó minisztériumot (Minkavkaz).

Oroszország felbomlásához vezet.⁴³ Az elmúlt években Kadirov többször is azt állította, hogy a nyugati szereplők aláássák köztársasága stabilitását és Oroszország területi integritását.

Ramzan Kadirov saját személyi kultuszát férfiassági rituálékkal, harcművészeti előadásokkal, amelyeken fiai alkalmanként részt vesznek, és más bizarr eszközökkel szervezi. 2013 februárjában saját Instagram-oldalt hozott létre, amelyen Csecsenföldről, Oroszországról és a világról írt kommenteket. On-line közönsége több mint 4 millió látogatóra nőtt. Azonban 2017. december 23-tól kezdve Kadirov Instagram- és Facebook-oldalaihoz már nem lehetett hozzáférni. Három nappal azután blokkolták őket, hogy az amerikai kormány a Magnitsky törvény alapján Kadirovot az emberi jogok megsértése miatt felvette a szankciós listájára.⁴⁴ Az intézkedés nemcsak Csecsenföldön, hanem egész Oroszországban felháborodott reakciókat váltott ki.⁴⁵

Kadirov a rászorulókat segítőként képét ápolja, nemcsak saját területén, hanem egész Oroszországban. Dicsekedett azzal, hogy segíteti kiszabadítani az Ukrajnában fogva tartott orosz nacionalistákat és a Líbiában bebörtönzött orosz tengerészgyalogság tagjait. 2017-ben részt vett az iraki és szíriai csapatok által meghódított IS-területeken rekedt orosz nők és gyermekek hazaszállításában. Csak 2017 augusztusa és októbere között Kadirov közel-keleti és észak-afrikai különmegbízottja, Ziyad Sabsazi mintegy 50-et hozott haza közülük.

43 "Oroszország: BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File, 2017. szeptember 3.

44 A "Magnitsky-törvényt" 2012-ben fogadta el az amerikai kongresszus, és Obama elnök aláírta. Ez az orosz szankciós listán szereplő tisztviselőket, akiket felelősnek tartott a 2009-ben letartóztatott és a börtönben elhunyt Szergej Magnickij adószakértő haláláért.

45 "Felháborodást vált ki a csecsen vezető közösségi médiatiltalma

in Russia", BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File, 2017. december 25.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

a háborús övezetektől.⁴⁶ Kadirov gondosan ápolta imázsa népszerű Oroszország belsejében, még akkor is, ha lakosai fenntartásokkal viseltetnek a csecsenekkel és más észak-kaukázusiakkal szemben. A WZIOM Intézet által 1800 polgár körében végzett közvélemény-kutatás szerint Oroszországban 2017 áprilisában a megkérdezettek 55 százaléka úgy vélte, hogy Kadirov tevékenysége az egész ország javát szolgálja. Az intézet igazgatója, Valerij Fedorov a következőképpen összegezte a felmérés eredményeit: "A csecsen köztársaság vezetőjét az orosz állampolgárok többsége sikeres és hazafias vezetőnek tekinti, aki garantálja a biztonságot és a re- község fejlődését az orosz lakosságon belül. A Ramzan Kadirovval szembeni kritikai ellenérvek alig találhatnak visszhangra a tömegtudatban".⁴⁷

Kadirov az irányítása alatt álló területen belül a "Vissza a csecsen hagyományokhoz" mottó jegyében szigorúan irányítja a vallási és kulturális politikát. Ez a "kadirovizmus" hidakat épít a különböző csoportok között, köztük olyanok között is, amelyek korábban ellenségesen viszonyultak egymáshoz, és amelyek a "csecsen identitás" különböző értelmezését vallják: A tradicionalisták, akik a törzsi társadalomban évszázadok óta érvényes kom- monikus jog (*adat*) normáit akarják újraéleszteni; az iszlám puristák, akik csak a sariát ismerik el jogrendszerként; a nacionalisták, akik ragaszkodnak Csecsenföld szuverenitásához, és a gyarmatellenes ellenállás hagyományaira támaszkodnak; és az autonomisták, akik a önrendelkező Csecsenföldet preferálják a nagyhatalmi Oroszországon belül.⁴⁸ Ebben az összefüggésben Ramzan Kadirov nemzeti és vallási vezetőként, Oroszország és a külső iszlám világ közötti közvetítőként, a csecsen önrendelkezés szimbólumaként, ugyanakkor a köztársaság Oroszországhoz való tartozásának biztosítékeként, a terrorizmus és a vallási szélsőségeség aktív harcosaként jelenik meg, aki mindazonáltal maga is erőszakos módszereket alkalmaz, és szigorú vallási előírásokat diktál saját társadalmának.

46 "Oroszország: *BBC Monitoring Global Newline - Former Soviet Union Political File*, 2017. augusztus 7.; *Grozny-Info*, 2017. október 21. Kadirov külföldi tevékenységéről és különleges megbízottjáról, Sabsziról lásd: . Lásd e tanulmány "Csecsenföld mint határon átnyúló szereplő" című fejezetét, 26. o.

47 "Ramzan Kadyrov: Portret Politika", sajtóközlemény Nem. 3372, *VCIOM*, 2017. május 12., <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=116195>.

48 Vö. különösen Marlène Laruelle, *Kadyrovizm: Hardline Islam as a Tool of the Kremlin?*, *Russie.Nei. Visions* no. 99 (Párizs és Brüsszel: Institut français des relations internationales [Ifri], 2017. március), 9. o.

Kadirov hangsúlyozza az iszlám erkölcs és hagyomány közelségét az orosz keresztény-ortodox tradicionalizmushoz.

Ezek az ellentmondások különösen valláspolitikájában mutatkoznak meg. *Egyrészt* Kadirov hangsúlyozza az iszlám erkölcs és hagyomány közelségét az oroszországi keresztény-ortodox tradicionalizmushoz, és ezt a kapcsolatot hevesen elhatárolja a "nyugati dekadenciától, istentelenségtől, hagyomány- és családelenességtől". Ebben hasonlít pártfogójára, Putyinra, aki 2012 óta (harmadik elnöki ciklusa alatt) egyre inkább a hagyományos értékekre való hivatkozással támasztja alá az orosz patriotizmust, és hangsúlyozza azok fontosságát Oroszország biztonsága és stabilitása szempontjából.⁴⁹ Kadirov támogatja a "lelki biztonság" koncepcióját, amely beépült Oroszország nemzetbiztonsági doktrínájába, és a sajátos "orosz civilizációt" a külső beavatkozással szemben védendő objektummá emeli.⁵⁰ Fenntartja a kapcsolatot Kirill pátriárkával, és új orosz-ortodox templomokat nyitott Csecsenföldön annak ellenére, hogy a lakosság orosz etnikumú része ma már elenyésző kisebbséggé zsugorodott. Ezzel párhuzamosan Kadirov támogatja az ultrakonzervatív moszkvai erőket, például Natalja Poklonszkaja képviselőt és olyan ortodox keményvonalasokat, akiket még a pátriárka is gyanúsnak tart. Ezek közé tartoznak azok a csoportok, amelyek 2017-ben kampányoltak a Matilda című film ellen, amelynek témája II. Miklós cár és egy balett-táncosnő szerelmi kapcsolata, mert állítólag sérti az "igazi oroszok" vallási érzelmeit.

Csecsenföld politikája a nem hagyományos hitközösségekkel szemben ugyanolyan elnyomó, mint Moszkvaé. Oroszország 2016 júliusában olyan törvényt fogadott el, amely a nem ortodox, nem hagyományos felekezetek missziós tevékenységét a terrorizmus gyanújába helyezi. Különösen Jehova tanúit kriminalizálták 2017-ben, mint "vallási szélsőségeseket". Csecsenföldön a "nem hagyományos" attribútumot szintén a nemkívánatos vallási tevékenységek démonizálására használják. Ramzan Kadyrov az apja, Akhmat hitével összhangban álló "hagyományos iszlámot" követeli, Marlène Laruelle szavaival élve "egy sokszor nagymértékben megnövekedett" iszlámra hivatkozva.

49 Vö. Irina du Quenoy, "Oroszország: A vallással és az orosz ortodox egyházzal kapcsolatos állami politikák stabilitási hatásai", in: *Vallás, konfliktus és stabilitás a volt Szovjetunióban*, szerk. Katya Migacheva és Bryan Frederick (Santa Monica: Rand Corporation, 2018), 159-80 (171-75).

50 Vö. Veera Laine és Iris Saarelainen, *A spiritualitás mint politikai eszköz. The Church, the Kremlin, and the Creation of the "Russian World"*, Working Paper (Helsinki: *The Church, the Kremlin, and the Creation of the "Russian World"*, Working Paper: Finnish Institute of International Affairs

[FIIA], 2017. szeptember).

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
május 2018

tesque újraértelmezése a szúfi hagyomány".⁵¹ Míg a szovjet időkben a helyi szentek és szúfi vezetők sírjaihoz való zarándoklatokat a nemzeti-vallási folklór megnyilvánulásaként megtúrták, most szándékosan újjáélesztik őket. E törekvések középpontjában Kunta-Haji Kishiev sírja áll, akit a csecsen vallástörténet fényes fényévé emeltek. Ez a 19.th században a kadirija rend vezetője ellenezte Sámil imám felhívását, hogy "az utolsó emberig" harcoljon az orosz hadsereg ellen, és ehelyett a vallásos elmélkedéshez való visszatérést szorgalmazta.

Kadirov olyan merev viselkedési normákat írt elő, amelyeket egyenesen az iszlamista-szalafista alvilági ellenfeleinek kulturális repertoárjából kölcsönözhetett.

Másrészt Kadirov olyan merev viselkedési normákat írt elő, amelyeket egyenesen az iszlám-iszalafista alvilági ellenfeleinek kulturális repertoárjából kölcsönözhetett. E politika középpontjában olyan előírások állnak – például az öltözködési szabályok tekintetében –, amelyek különösen korlátozzák a személyiségi jogokat. a nők. Már 2006-ban, amikor még miniszterelnök volt, erkölcsi kampányt indított, amely a nőkre vonatkozó fejkendőviselési kötelezettséget és általános öltözködési szabályokat tartalmazott, jóváhagyta az iszlám poligámiát és igazolta a "becsületgyilkosságokat". Az alkoholfogyasztást szigorúan ellenőrzik, a nyugati zenét 2008 óta kitiltották a helyi tévécsatornákról, a szexuális kisebbségekkel (leszbikusok, melegek, biszexuálisok, transzneműek, LMBT) szemben liberális hozzáállást pedig, amelyek létezését Csecsenföldön egyszerűen tagadják, úgy tekintik, mint a "nyugati dekadencia" kifejeződése.⁵²

Ilja Jasin, a meggyilkolt ellenzéki politikus, Borisz Nyemcov szövetségese 2016 februárjában egy előadásában túlzó kritikát fogalmazott meg a Csecsenföldön belüli "felülről jövő iszlamizációról": "Kevesen vették észre, hogy az elmúlt néhány évben az orosz földön kialakult a saját helyi Iszlám Államunk. Egy "csecsen kalifátus" működik a saját hagyományai és törvényei szerint, miközben milliárdos támogatásokat kap a szövetségi költségvetésből. Csecsenföld uralkodója, Ramzan Kadyrov, fényűző életmódot folytat, és olyan politikát folytat, amelyben néhány saría

normák kerültek fölénybe Oroszország törvényei felett, és bővíti katonai erejét".⁵³

Kadirov néhány kulturális és történelmi intézkedése azonban a csecsen nacionalizmus beágyazását célozta.

az orosz hazafiságban irritálta a csecseneket. A Kreml történelempolitikájával összhangban 2011-ben február 23-át nemzeti ünneppé nyilvánította. Oroszországban ez a nap a haza védelmezőjének napja, amikor a fegyveres erőket ünneplik. A csecsenek azonban egy másik eseményhez kötik. Sztálin rémuralma idején, 1944. február 23-án kezdődött csecsenek és ingusok százezreinek deportálása Kazahsztánba. Sok deportált meghalt útközben. Kadirov az e történelmi traumának szentelt megemlékezést május 10-re, apja, Akhmat halálának évfordulójára tette át. Ráadásul zavaros megjegyzésekkel kérdőjelezte meg a deportálásra való megemlékezés jelentőségét, többek között azzal az állítással, hogy a deportáltak részben maguk is hibásak a sorsukért.⁵⁴

53 Il'ja Jashin, *Ugroza nacional'noj bezopasnosti. Nezavisimij ekspertnyj doklad* [Threat to national security. Lecture by an independent expert] (Moscow: Open Russia, February 2016), 12, <https://openrussia.org/post/view/12965/>.

54 "Zhiteli Chechni ne soglasny vosprinimat' 23 Fevralja kak prazdnik" [A csecsenföldi lakosok nem értenek egyet azzal, hogy február 23. nemzeti ünnep legyen], *Kavkazkii Uzel*, 2017. február 23., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298193/>.

51 Laruelle, *Kadyrovizmus* (lásd a 48. lábjegyzetet), 20.

52 Vö. e tanulmány "Az emberi jogok megsértése" című fejezetét, 21. o.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

Konfliktusok Kadirov és az orosz biztonsági szolgálatok között

Az elmúlt néhány évben a Putyin környezetéhez tartozó biztonsági személyzet (*siloviki*) egy része, és különösen a belföldi titkosszolgálat, az FSZB munkatársai bírálták Csecsenföldet a törvénytelenység és a szövetségi hatóságok nyomozásainak megghiúsítása miatt.⁵⁵ 2013-ban több FSZB-tiszt éhségsztrájkba lépett tiltakozásul három csecsen rendőr szabadon bocsátása ellen, akiket azzal vádoltak, hogy elraboltak és megkínóztak egy Moszkvában élő férfit.⁵⁶ 2015 áprilisában a sztavropoli rendőrség Groznijban üldözött egy csecsen állampolgárt, akinek a neve szerepelt a körözési listáján, de nem tájékoztatta a csecsen hatóságokat.

működésükről. Válaszul Kadirov felhatalmazta biztonsági apparátusát, hogy lelőjön mindenkit, aki a köztársaság területén a helyi hatóságok előzetes engedélye nélkül tevékenykedik. Csecsen képviselők az Állami Dumában és a moszkvai Szövetségi Tanácsban támogatták köztársaságuk vezetőjét, és provokációval vádolták az orosz belügyminisztériumot. A minisztérium azonban igazolta a sztavropoli rendőrség bevetését, így Kadirovnak vissza kellett vonulnia, és jeleznie kellett, hogy nincs konfliktus. "Én a Kreml embere vagyok, Putyin embere vagyok, a nép szolgálója vagyok".⁵⁷

A Putyin elnök és csecsenföldi "gyalogos katonája" közötti személyi hűségpaktumot szkeptikusan szemlélő kommentátorok rámutattak a Kadirov kritikussai és ellenfelei ellen elkövetett gyilkosságok sorozatára, amelyeket az orosz bűnüldöző szervek soha nem oldottak meg.

with Bastrykin", *North Caucasus Weekly*, 2015. április 30., <https://jamestown.org/program/why-kadyrov-has-fought-with-bastrykin/>.

55 A Kaukázus egyik legismertebb orosz szakértője, Alekszej Malascsenko, a Carnegie Moszkvai Központ munkatársa így nyilatkozik: "Kadirov és a szövetségi erők között mindig is súrlódások voltak, mert Kadirov csak Putyinnak tartozik felelősséggel. Ez bosszantja az embereket, különösen azóta, hogy Putyin kitüntette őt a Becsületrenddel". Idézi: Ivan Nechepurenko, "Nemtsov Probe Exposes Widening Rift between Kadyrov, FSB", *The Moscow Times*, 2015. március 11.

56 Ibid.

57 Mairbek Vatchagaev, "Miért harcolt Kadyrov

cies. Ezek közé tartozik Anna Politkovszkaja újságíró 2006-os meggyilkolása, Natalja Esztyemirova emberjogi aktivista 2009-es meggyilkolása, valamint Ruszlan Jamadajev 2008-as meggyilkolása, akit Moszkva központjában lőttek agyon az autójában. Külföldön is történtek merényletek, például Szulim Jamadajevet 2009-ben Dubaiban ölték meg. A Jamadajev testvérek Kadirov legádázabb riválisai közé tartoztak. Kadirov egyik korábbi testőrét, Umar Israilovot, aki az emberi jogok megsértéséről számolt be, 2009-ben Bécsben ölték meg, miután családjával együtt oda menekült. "Az FSZB gyűlöli Ramzant, mert képtelenek ellenőrizni őt" - mondta Alekszej Malascsenko, a Carnegie Moscow Center munkatársa. "Azt csinál, amit akar, többek között Moszkvában is. Senki sem tartóztathatja le a csapatának tagjait, ha nincs megállapodás Putyinnal". Ehhez a bírálathoz csatlakozott Borisz Nyemcov ismert orosz ellenzéki politikus is.

A leglátványosabb epizód a 2015. február 27-én a moszkvai Kreml közelében lelőtt Nyemcov

meggyilkolása körüli események. A bizonyítékok Csecsenföldre mutattak. Röviddel azután, hogy a merénylet után öt csecsen letartóztatására került sor, egy hatodikat pedig, aki ellenállt a letartóztatásnak, agyonlőttek. Kadirov az Instagramon megvédte a gyanúsítottakat, és "Oroszország ellenségeit" okolta a gyilkosság kiterveléséért.

Honlapján az egyik fő gyanúsítottat "igazi hazafinak" nevezte. Ruszlan Geremejevet, akit Moszkva azzal gyanúsít, hogy köze van a támadáshoz, távol tartották a csecsenföldi nyomozók. Állítólag közel áll Kadirov legfontosabb szövetségesehez és rokonához. Moszkvában, a дума képviselője, Adam Delimkhanov. Ezen események ismeretében érdekes, hogy néhány nappal Nyemcov meggyilkolása után Kadirov két kitüntetést is kapott. Március 9-én Putyin a Becsületrendet, Oroszország legmagasabb állami kitüntetését adományozta neki, március 16-án pedig a Krimben (amelyet az előző évben Oroszország annektált) a hatóságoktól a hűségért és a kötelességteljesítésért járó kitüntetést kapta meg.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
május 2018

2017. július 14-én a moszkvai katonai kerületi bíróság ítéletet hozott a Nyemcov-ügyben. Az öt csecsenre hosszú börtönbüntetést szabott ki, és a támadást bérgyilkosságnak minősítette. Nem világított rá azonban az indítékra, illetve arra, hogy ki állhatott a gyilkosság mögött vagy ki rendelte meg azt. Egy Csecsenföldön népszerű magyarázat szerint a férfi, aki állítólag a halálos lövést leadta, Zaur Dadaev, mélyen vallásos volt, és nagyon felháborították a *Charlie Hebdo* francia satirikus magazinban megjelent próféta-karikatúrák, valamint a véleményszabadság védelmezőinek a *Charlie Hebdo* után megjelent karikatúrái. a magazin szerkesztősége ellen 2015 januárjában elkövetett terrortámadás. Az azonban továbbra sem világos, hogy melyik Nyemcov nyilatkozatai állítólag a gyilkosság indítékát szolgálták. Aktivistatársa, Ilja Jasin tisztázta, hogy Nyemcov "soha egy rossz szót sem szólt az iszlámról", és csak a terroristákat bírálta.⁵⁸ Továbbá számos emberi jogi aktivista kétségbe vonta, hogy a bizonyítékok elegendőek az öt vádlott elítéléséhez, akiket a jelentések szerint rosszul bántak. a fogva tartás során, és később visszavonták vallomásukat.

58 Friedrich Schmidt, "Ein passendes Geständnis", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2015. március 10., 5.

H emberi jogok megsértése

Az európai intézmények és a nemzetközi emberi jogi szervezetek összességében problematikusnak ítélik a polgári és emberi jogok helyzetét Oroszországban. Ez igaz például az Európai Unió 2017 októberében közzétett "Emberi jogok és demokrácia 2016" című éves jelentésére, amelyet az orosz külügyminisztérium jellemzően "nem objektívnek" és "oroszgyűlölőnek" minősített.⁵⁹ A nemzetközi szervezetek által az emberi jogok helyzetéről az Orosz Föderációban és különösen az Észak-Kaukázusban készített jelentések kiemelik Csecsenföldet.

különösen.⁶⁰ Amióta Ramzan Kadirov irányítja, ott megakadályozták az emberi jogok megsértésének szisztematikus dokumentálását. Csecsenföldön 2009-ben két neves emberi jogi aktivistát gyilkoltak meg: a nemzetközileg ismert Natalja Esztemirovát, aki a Memorial nevű civil szervezet munkatársa volt, és Szarema Szadulajevát, a Save the Next Generation nevű humanitárius szervezet munkatársát. Az állam által elkövetett emberi jogi visszaélésekről és jogsértésekről rendelkezésre álló információk nem egyértelműek. A kevés információ az érintettektől származik, akik a *Kavkazkii Uzel* (Kaukázusi csomó) internetes portálhoz vagy olyan szervezetekhez fordultak, mint a Memorial.⁶¹

A leggyakoribb emberi jogi jogsértések közé tartozik a fegyveres alvilág állítólagos tagjainak és hozzátartozóinak az "eltűnése", a börtönökben és titkos helyszíneken alkalmazott kínzások, a Kádár ellenfeleivel szembeni önkényes erőszak és a külföldi üldözés, valamint a nők jogainak nagymértékű megsértése. Csecsenföldön 1999 és 2017 között mintegy 3000 ember tűnt el nyomtalanul. 2017 januárja és októbere között 43 esetben fordult elő, hogy családtagok

a rokonok elrablásának bejelentése a rendőrségen.⁶² Dagesztánban és Ingusföldön aktív emberi jogi szervezetek működnek, és az emberrablás áldozatainak családjai a helyi bűnüldöző szervekhez fordulnak segítségért. Csecsenföldön ezzel szemben az emberek csak ritkán merik bejelenteni a rendőrségen a hozzátartozók eltűnését.

Az Orosz Föderáció emberi jogi biztos, Tatjana Moszkalkova 2017-ben Csecsenföldre utazott, de nem sok megbízható információt tudott szerezni az emberrablási esetekről.

2017 márciusában homoszexuálisok elleni üldözési hullámról érkeztek jelentések a Kadirov köztársaságból. Több száz embert letartóztattak, néhányat megöltek. A letartóztatottak közül egy sem vallotta magát nyilvánosan homoszexuálisnak. Pedig egy olyan társadalomban, ahol a falusi és klánközösségeken belül szoros családi kötelékek vannak, az egyén számára szinte lehetetlen eltitkolni, hogy szexuális irányultsága eltér a hagyományos normáktól. A *Novaja Gazeta* című orosz lap szerint ez egy "megelőző tisztogatás" volt, miután az orosz LGBT-közösség képviselői engedélyt kértek arra, hogy az Észak-Kaukázus négy helyszínén demonstrációkat tartsanak a szexuális kisebbségek jogaiért. Kadirov szóvivője cáfolta a híreket, mondván, hogy nem lehet letartóztatni olyan embereket, akik nem is léteznek a köztársaságban. Ha léteznének ilyen emberek Csecsenföldön, akkor a saját rokonaik küldenék őket olyan helyekre, ahonnan soha nem térhetnének vissza - folytatta.⁶³ Kadirov hasonlóan reagált a 2017-ben nyomtalanul eltűnt csecsen énekes, Zelimkhan Bakaev ügyére is, amiért egyes források állami szerveket okolnak. Egy 2018 januárjában a helyi tisztviselőkkel tartott találkozón Kadirov azt mondta, hogy Bakaev

59 "Moscow Condemns 'Russophobic' EU Rights Report", *BBC Monitoring Global Newsline - Former Soviet Union Political File*, 2017. október 27.

60 Lásd pl. Manarsha Isaeva, Sergej Prokopkin és Sarah Reinke, *Die Menschenrechtslage in den nordkaukasischen Republiken Dagestan, Tschetschenien und Inguschetien*, Menschenrechtsreport no. 68 (Göttingen: Gesellschaft für bedrohte Völker, November 2012).

61 Ibid., 21.

62 "Pochishcheniya ljudej v Chechne prinjali sistemnyj charakter" [Az emberrablás Csecsenföldön rendszeressé vált], *Kavkazkii Uzel*, 2017. október 27., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/311657/>.

63 Andrew E. Kramer, "Gay Men in Chechnya Are Killed, Paper Says", *The New York Times*, 2017. április 2.; "Hundreds' Detained for Homosexuality in Chechnya", *BBC Monitoring Global Newsline - Former Soviet Union Political File*, 2017. április 1.

valószínűleg homoszexuális volt, és ezért a rokonai vagy a falubeli férfiak megölték.⁶⁴

A csecsen biztonsági szervek állítólag legalább két helyen titkos börtönöket hoztak létre "nem hagyományos szexuális irányultságú emberek" számára. Orosz újságírók kritikus riportokat készítettek a csecsenföldi homoszexuálisok elleni emberi jogi jogsértésekről, ami az ottani hatalom részéről fenyegetéseket váltott ki. A köztársaság muftija, Salah Meshiev és a csecsen parlament egyik tagja követelte az újságírók felelősségre vonását. Dshambulat Umarov nemzetiségpolitikai, külkapcsolati, sajtó- és tájékoztatási miniszter "a csecsen nép megsértésének" nevezte a tudósítást, és felszólította az újságírókat, hogy írásban kérjenek bocsánatot. Ennek hatására több mint 60 oroszországi író – köztük olyan világhírű szerzők, mint Ljudmila Ulitskaja és Vlagyimir Voinovics – az újságírók mellé állt, és felszólította az ország bűnüldöző szerveit, hogy reagáljanak a csecsenföldi fenyegetésekre.⁶⁵ A Kadirov erőszakos uralma alatt elkövetett súlyos emberi jogi jogsértések közül ez az esemény keltette a legnagyobb hullámokat a nemzetközi szinten. Öt ország külügyminisztere levélben fejezte ki aggodalmát orosz kollégájának, Szergej Lavrovnak.

Az Európai Parlament elnöke, Antonio Tajani és az EBESZ is bírálta a szexuális kisebbségek elleni emberi jogi jogsértéseket Oroszországban, különösen Csecsenföldön.⁶⁶ Angela Merkel német kancellár 2017. május elején, a Putyin elnökkel folytatott találkozóján során foglalkozott a visszaélésekkel.⁶⁷ A tiltakozásokra válaszul Moszkva először vizsgálta meg a csecsen biztonsági erőkkel szembeni vádakat. Az észak-erdélyi régióért felelős vizsgálóbizottság azonban

Kaukázus e a csecsen hatóságok ellenállásába ütközött.⁶⁸ Csecsenföld emberi jogi ombudsmanja 2017. május 23-i nyilatkozatában kitarított amellett, hogy a köztársaságban nem létezik homoszexualitás. Azt állította, hogy az egész vita a homoszexuálisok állítólagos per- szekciója körül a csecsen társadalom aláadására törekvő külföldi hatalmak összeesküvésének eredménye.⁶⁹ Moszkvai kollégája, Tatyana Moszkalkova rámutatott, hogy még nem érkezett hozzá segítségkérés az áldozatoktól, és világossá tette, hogy az áldozatok családjainak maximális védelmet kell garantálni. Szerinte ez az előfeltétele annak, hogy Csecsenföldön egyáltalán komoly vizsgálatokat lehessen folytatni.⁷⁰

2018 elején a csecsenföldi bizonytalan emberi jogi helyzet ismét a nemzetközi politika címlapjára került.

2018 elején a csecsenföldi bizonytalan emberi jogi helyzet ismét a nemzetközi politika címlapjára került. Januárban letartóztatták Oyub Titiev emberjogi aktivistát, aki Natalja Esztemirova meggyilkolása óta a Memorial szervezet orosz irodáját vezette, állítólagos kábítószer-birtoklás miatt. Ez a rezsimek egyik kedvenc ürügye kritikusainak elhallgattatására. 2014-ben egy bíróság Ruszlan Kutaev aktivistát négy év börtönre ítélte heroin állítólagos birtoklása miatt. A deportálás 70. évfordulója alkalmából szervezett konferenciátth csecsenek és ingusok Kadirov akarata ellenére. 2016-ban a *Kavkazkii Uzel* (Kaukázusi csomó) internetes portál újságíróját, aki a Kadirov-rezsimek bíráló riportokat tett közzé, három év börtönbüntetésre ítélték állítólagos mari-juana birtoklásáért.

A német kormány, az Európa Tanács és az EU aggodalmának adott hangot a csecsenföldi emberi jogokról szóló jelentésekbe való újabb állami beavatkozás miatt. A washingtoni külügyminisztérium Titiev letartóztatását "az emberi jogok közelmúltbeli aggasztó megsértéséről szóló jelentések sorában a legutóbbi esetnek" nevezte.

64 "Chechen Leader Defends Detention of Rights Activist", *BBC Monitoring Global Newline - Former Soviet Union Political File*, 2018. január 18.

65 "Pisateli prizvali k rassledovaniju ozvuchennykh v Chechne ugroz zhurnalistam" [Az írók a Csecsenföldről érkező újságírók elleni fenyegetés kivizsgálására szólítanak fel], *Kavkazkii Uzel*, 2017. április 17., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/301165/>.

66 "Glava Evroparlamenta prizval vlasti Chechni projasnit' situaciju s gejami" [Az Európai Parlament elnöke felszólítja a csecsen hatóságokat, hogy foglaljanak állást az alábbi kérdésekben: "A csecsenföldi kormányok a csecsenföldi kormányok helyzetének javítása érdekében. a homoszexuálisok helyzete], *Kavkazkii Uzel*, 2017. április 6., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/300533/>.

67 "Merkel' poprosila Putina zashchitit' prava men'shinstv" [Merkel arra kérte Putyint, hogy védje meg a kisebbségek jogait], *Kavkazkii Uzel*, 2017. május 2., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/302040/>.

68 Ann-Dorit Boy, "Tschetscheniens Polizei sabotiert Untersuchung", *Neue Zürcher Zeitung*, 2017. május 26.

69 "Chechen Ombudsman Rejects Gay Abuse Allegations", *BBC Monitoring Global Newline - Former Soviet Union Political File*, 2017. május 23.

70 Boy, "Tschetscheniens Polizei sabotiert Untersuchung" (lásd 68. megjegyzés).

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

Csecsenföldön".⁷¹ Ezt megelőzően, 2017 decemberében az amerikai kormány a Magnitski-törvény alapján Kadirovot felvette a szankciós listára, hivatkozva a területén elkövetett különböző emberi jogi jogsértésekre. Kadirov a bírálatokra úgy reagált, hogy a Memorial munkatársait az USA által irányított agitátorokként becsmérelte, az emberi jogi aktivistákat pedig általánosságban "család, nemzet és vallás nélküli" személyeknek és "a nép ellenségeinek" rágalmazta.⁷² A csecsenföldi és általában az észak-kaukázusi emberi jogi helyzet miatt egyre nagyobb aggodalomra adott okot, hogy nem sokkal Kadirov válasza után gyűjtogatást követtek el a Memorial irodája ellen a szomszédos Ingusföldön található Nazranban. Az emberi jogi aktivistáknak Ingusföldön korábban nem voltak olyan problémáik a hatóságokkal, mint a Csecsenföldön. A dagesztáni fővárosban, Mahacskalában is támadások érték a Memorialot. Ez táplálta a spekulációkat, hogy vajon a Kadirovszkijok elnyomása túlmutat-e Csecsenföld határain.⁷³ Az olyan emberi jogi szervezetek, mint a Memorial, jelenleg általában véve egyre nagyobb nyomás alatt állnak Oroszországban.

71 Idézi: Sophia Kishkovsky, "Chechen Arrest Reflects Crackdown, Activists Say", *The New York Times*, 2018. január 11.

72 Idézi Benjamin Triebe, "Offensive gegen Bürgerrechtler in Tschetschenien", *Neue Zürcher Zeitung*, 2018. január 22.; "Evrosojuz osudil presledovanie PC 'Memorial' na Severnom Kavkaze" [Az Európai Unió elítélte a Memorial emberi jogi központ üldözését az Észak-Kaukázusban], *Kavkazkii Uzel*, 2018. január 19., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315346/>.

73 Vö. e tanulmány "Csecsenföld mint határon átnyúló szereplő" című fejezetét, 26. o.

Újjáépítés és gazdasági fellendülés, vagy a stabilitás homlokzata?

A Csecsenföldön az elmúlt évtizedben végbement változások leglátványosabb jele a főváros, Groznij megjelenése. Csodálatos sugárútjai, mint például a Putyin körút, és modernizációs szigetei, mint például Groznij City luxusszállodáival és butikjaival, éles ellentétben állnak a heves harcok végén rommá lerombolt várossal. Azonban, mint néhány más kaukázusi metropoliszban, ez a fellendülő homlokzat az egyes országok vagy területek társadalmi-gazdasági valóságát fedti. Csecsenföld esetében ez azt is elrejtí, hogy az itt látható fellendülést kevésbé az alábbiak finanszírozták.

saját gazdasági erejével, mint a szövetségi költségvetésből származó támogatásokkal.

2004 májusában Putyin elnök Groznijba látogatott, hogy részt vegyen a meggyilkolt köztársasági vezető, Akhmat Kadirov temetésén. Akkoriban elszörnyedésének adott hangot a városban tapasztalható pusztítás miatt. Csecsenföldön mintegy 154 000 ház és lakás semmisült meg teljesen vagy nagyrészt. Groznijban ez az összes lakás és ház 70 százalékát tette ki.⁷⁴ Egy évvel korábban az ENSZ Groznijt a világ legelpusztultabb városának nevezte. Abban az időben Csecsenföld volt a leggyengébb gazdasági régió az egész Orosz Föderációban. Tizennégy évvel később, 2017 októberében Ramzan Kadirov a "Groznij Napja" alkalmából rendezett ünnepségen áradozva méltatta az újjáépítést. Groznij, állítása szerint, dicső példa volt az egész Észak-Kaukázus számára, amelynek szépségét az egész világ dicsérte, turisták tömegei látogatták. Csecsenföld második legnagyobb városa, Gudermes is figyelemre méltó újjáépítésen ment keresztül. Most azt tervezik, hogy kidolgozott turisztikai projektekkal mutatják be, milyen éles a kontraszt a korábban háborúban pusztuló Csecsenfölddel. Például az egyik hegyvidéki régióban, ahol 15 évvel ezelőtt a legsúlyosabb harcok folytak,

74 Musa Basnukaev, "Újjáépítés Csecsenföldön: A politika és a gazdaság metszéspontjában", in: *Chechnya at War and Beyond (Csecsenföld a háborúban és azon túl)*, szerk. Anne le Huérou et al. (New York: Routledge, 2014), 76.

a veduchi süközpontot potenciálisan akár 500 millió amerikai dollárért építik.⁷⁵

Amikor Ramzan Kadirov hatalomra került, a munkanélküliség Csecsenföldön több mint 70 százalékos volt. Állítólag 2014 végére ez az arány 21,5 százalékra csökkent, bár a csecsenföldi statisztikai adatok rendkívül megkérdőjelezhetők.⁷⁶ Ez elvileg az összes észak-kaukázusi társadalmi-gazdasági adatra igaz, amint azt legutóbb 2017 októberében Natalja Zubarevics, az oroszországi régiók gazdasági fejlődésének szakértője hangsúlyozta. Értékelése akkor hangzott el, amikor Oroszország ezen részén a kormányzók és a regionális hatalmi elit képviselőinek nagy része a gyenge gazdasági teljesítményük miatt eltűnt.⁷⁷ Az ilyen adatok megbízhatatlanok, mutat rá Zubarevich, már csak a burjánzó feketegazdaság miatt is.

2017. április 19-én Putyin elnök fogadta Kadirovot a Kremlben, és egy sor társadalmi-gazdasági sikert emelt ki. Kijelentette, hogy az általa (Putyin) 2012 májusában elfogadott, a csecsenföldi fejlesztéseket célzó rendeleteket végrehajtották; a munkanélküliség már 9,2 százalékra süllyedt; a béreket

rendszeresen fizetik; és az óvodai oktatás már a gyermekek 100 százaléka számára elérhető.⁷⁸

Annak ellenére, hogy a Kadirov-rezsim ragaszkodik a függetlenséghez, Csecsenföld gazdasága nagymértékben függ az országtól.

75 Andrew E. Kramer, "Where Islamists Reigned, a Ski Resort Rises", *The New York Times*, 2018. február 1.

76 Hannah Salyers Kibler, *Ramzan Kadirov: Oroszország biztonsági előőse vagy hosszú távú teher?* (Tallahassee: Florida State University, College of Social Sciences and Public Policy, 2016), 52.

77 "Zubarevich: dlja serii otstavok na Severnom Kavkaze net ekonomicheskikh osnovanij" [Subaryevitch: Zubevarev: Az északi elbocsátási hullámnak nincsenek gazdasági okai. Kaukázus], *Kavkazkii Uzel*, 2017. október 6., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/310642>.

78 "Oroszország: 2017. április 17-23.", *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2017. április 27.

mind Oroszországra, mind a helyi hatalmi elitre és a helyi állami szervekre. A magán- vagy piaci alapú szektor nagyrészt fejletlen.⁷⁹ A grozniji gazdasági miniszter azt kifogásolja, hogy Csecsenföldön kedvező légkör alakult ki a beruházások számára, és 2014-ben a magánberuházások a köztársaságban történt összes beruházás 79 százalékát tették ki. Független megfigyelők, köztük a csecsenföldi állami egyetem közgazdászai azonban szkeptikusak. Rámutatnak, hogy a magánszektorban alig van munkahely, szinte kizárólag az államapparátusban és a közigazgatásban. A fizetések pedig rendkívül alacsonyak, kivéve a biztonsági ügynökségek magasabb beosztásában. A kevés kivételek egyike a Rodina komplexum, amelybe Abubakar Arszamakov csecsen oligarcha fektetett be. A komplexum nagy gazdaságokat és kertészeti központokat foglal magában, amelyhez a bányák által részben szennyezett, paragon heverő földeket szántófölddé tették.⁸⁰ A külföldi befektetések, amelyekből Groznijt újra felvirágoztatták és pompás homlokzatot adtak neki, részben az Egyesült Arab Emírségekből érkeztek, amelyekkel a rezsim jó kapcsolatokat ápol. További források egy Ramzan Kadirov által létrehozott alaptól származnak, amely az apja nevét viseli, és amelyet az édesanyja kezel. Az Akhmat Kadyrov Alapot az állami alkalmazottak fizetéséből "párhuzamos adórendszerben" levont kötelező járulékokból töltik fel.⁸¹

Moszkva világossá tette, hogy Csecsenföldnek egyre inkább saját erejéből kell gazdaságát fejlesztenie.

A szovjet időkben az autonóm köztársaság (amely akkoriban Csecsenföldből és Ingusföldből állt) költségvetése már több mint 50 százalékban függött a moszkvai támogatásoktól. A posztsovjet korszakban ez az arány több mint 80 százalékra emelkedett. A függőség ilyen magas szintje sok más szövetségi szubjektumra is jellemző, nemcsak az Észak-Kaukázusban, hanem más területeken is. A

A 2002-ben indított szövetségi program keretében Moszkva pazar kifizetésekkel gondoskodott a háború sújtotta Csecsenföld házainak, iskoláinak, kórházainak és útjainak újjáépítéséről. Moszkva a program 2012-es megszűnése után is bőséges támogatásokat nyújtott, de világossá tette, hogy Csecsenföldnek egyre inkább saját erejéből kell felvirágoztatnia gazdaságát. Akkoriban még nem volt nyilvánvaló, hogy Oroszország gazdasági válságba csúszik, amelyet a csökkenő olajárak, a szankciók és más tényezők miatt.⁸²

79 Kathrin Hille, "Chechnya's Economic Recovery Tested by Slowdown", *Financial Times*, 2015. április 28., <http://www.ft.com/content/8233d33c-ecd0-11e4-a81a-00144feab7de>.

80 Hannah Salyers Kibler, *Ramzan Kadyrov: Oroszország előőrse a biztonság vagy hosszú távú teher?* (Tallahassee: Florida State University, College of Social Sciences and Public Policy, 2016), 64.

81 Vö. a "Fond Kadyrova: kak tratjat 'dengi ot Allacha'" [The Kadyrov Fund: How to spend 'Allah's money'], *Kavkazkii Uzel*, 2017. október 6., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/310518/> részletes feldolgozása.

82 "A nehéz gazdasági helyzetben a szövetségi hatóságok egyre kevésbé hajlandóak engedni Groznijt túlzott pénzügyi követeléseinek. A köztársaság helyreállítási programja például 2012-ben véget ért, miközben Kadirov azt remélte, hogy 2017-ig folytatódik: ahelyett, hogy 3 milliárd dollárral, Csecsenföldnek 350 millió dollárral kellett beérnie." Laruelle, *Kadyrovizmus* (lásd a 48. lábjegyzetet), 8. o.

Csecsenföld mint határon átnyúló szereplő

Kadirov politikája nem áll meg köztársasága határainál. Elsősorban az Orosz Föderáció közvetlen szomszédságára terjed ki, a Dagesztánnal és Ingusfölddel folytatott határviták formájában. A szomszédos régiókban olyan területekre tart igényt, amelyek az 1944-es deportálás előtt Csecsenföldhöz tartoztak. Összecsapásra került sor a csecsen és az ingus hatóságok között.

2012-ben, amikor a csecsen biztonsági erők különleges műveletet hajtottak végre az ingus faluban, Galashkiban. 2012 augusztusában Kadirov bírálta ingusföldi kollégáját, Junusz Bek Jevkurovot, amiért nem küzd elég erőteljesen a terrorizmus ellen a területén: "Ha Jevkurov nem tud gondoskodni a dolgokról, akkor nekünk kell megoldanunk. Úgy tűnik, egyáltalán nem érdekli. Vagy mi másra gondolhat, amikor azt mondja, hogy nem akarja a terroristákat banditáknak nevezni? Mintha olyan fiatalok lennének, akik eltévedtek. Számunkra ők banditák, terroristák, sátánok, a csecsen és ingus nép ellenségei,

Oroszország ellenségei."⁸³ Ez a kritika Jevkurovnak arra a kísérletére utalt, hogy a hivatalos papsággal és kormányzati tisztségviselőkkel folytatott párbeszédben iszlamista csoportokat vonjon be a köztársaságába. Bár ezek az események már jó ideje történtek, a határokon átnyúló viszályok problémája nem oldódott meg. 2017 júliusában például a Dagesztánnal határos Leninaul körzetben összecsapásokra került sor csecsenek és más etnikai csoportok tagjai között.⁸⁴

Amikor ellenfelei ellen harcol, Kadirov messze túlmutat Csecsenföldön. Mint fentebb említettük, néhány ellenfelét és riválisát száműzetésben - Oroszországban és külföldön egyaránt - meggyilkolták, csecsenföldi rokonait pedig kollektív büntetéssel fenyegették. Ez vezetett

Uzel, 2017. július 8., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/305704/>.

83 Idézi: "Kadyrov Ramzan Akhmatovich", *Kavkazkii Uzel*, 2017. december 22., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/85366/>.

84 "Zhiteli Leninaula rasskazali o strel'be na granice Dagesztana i Chexhni" [Leninaul lakói beszámolnak a Dagesztán és Csecsenföld közötti határon történt lövöldözésről], *Kavkazkii*

az Oroszországon kívüli tüntetésekre is, például a csecsen diaszpórában, Bécsben, Stockholmban és Berlinben. Válaszul Kadirov megfenyegette az európai aktivistákat, hogy a még Csecsenföldön tartózkodó rokonaikat felelősségre vonják.⁸⁵

Putyin "gyalogos katonájaként" a csecsen köztársaság vezetője elit harcosokat szállít Moszkvának, akiket Szíriában és Ukrajnában vetnek be. A csecsenek azonban időnként az adott front mindkét oldalán harcolhatnak. Kelet-Ukrajnában például néhány száz csecsen az ukrán harcosok oldalán állt az oroszbarát szakadárak ellen. Őket a Kadirovvál szemben ellenséges oroszellenes száműzetésben élő csoportokból toborozták, és két brigádba szerveződtek. Az egyiket Dzsohar Dudajevről, a csecsen szakadár mozgalom vezetőjéről nevezték el az 1990-es években; a másikat pedig Sejk Manszurról, a csecsen ellenállás első vezetőjéről, aki a 18. század végén az észak-kaukázusi orosz invázióval szemben az első csecsen vezetője voltth. Az ellenkező oldalon mintegy 300 Kadjrovhöz hű csecsen harcolt a Moszkva által támogatott donbászi

szeparatisták oldalán.⁸⁶ Oroszország ukrajnai betöréseit Groznij kifejezetten támogatja. A Krím Oroszország általi annektálásáról szóló népszavazás harmadik évfordulójára Kadirov 2017 márciusában sportfesztivált szervezett "Krím és Oroszország – Összetartozunk" címmel.⁸⁷ Nem sokkal korábban, 2017. január 23-án Kadirov végül elismerte, hogy csecsen csapatok állomásoznak Szíriában. A fent említett Adam Delimkhanovot bízták meg a Szíriába küldendő csecsen egységek kialakításával. Többek között egy ideig az orosz katonai rendőrségnél szolgált Aleppó közelében. A szíriai bevetés után

85 Emil Souleimanov, "Kadyrov elnyomja az európai csecsenek véleménykülönbségét", *Central Asia-Caukázus Analyst*, 2016. március 9.

86 Laruelle, *Kadyrovizmus* (lásd a 48. lábjegyzetet), 17.

87 "Oroszország: BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File, 2017. március 25.

több hónapig, a csecsen katonai-rendőrségi csapatok 2018 februárjában tértek haza.

Ennek ellenére Kadirov úgy mutatja be magát a muszlimok vezetőjeként Oroszországban és nemzetközi szinten, hogy az kihívást jelent Moszkvának mind bel-, mind külpolitikájában. Ez 2017-ben vált nyilvánvalóvá a mianmari rohingya muszlim etnikai csoport elleni állami erőszakkal kapcsolatban, amely népirtás jellegzetességeivel bír. Kadirov ismét az iszlám világ fontos hangjaként mutatkozott be. 2017. szeptember 4-én tömegdemonstrációt szervezett állítólag egymillió résztvevővel – a *Novaja Gazeta* című orosz lap szerint csak mintegy 100 ezren voltak –, akiknek a délkelet-ázsiai üldözött iszlám testvérekkel való szolidaritásukat kellett volna kifejezniük. A tüntetésen más észak-kaukázusi autonóm köztársaságok muszlim lelki adminisztrációinak (muftiátusainak) tagjai is részt vettek. Putyin elnököt és az orosz kormányt sürgette, hogy határozottan foglaljon állást ebben a külföldi ügyben. A tüntetés előtt egy Youtube-videóban Kadirov bírálta a moszkvai megjegyzéseket, amelyek azt sugallják, hogy mind az orosz, mind a kínai vezetés támogatja a mianmari hatóságokat, rámutatva arra, hogy a rohingják között lázadó csoportok vannak.⁸⁸ Nem valószínű, hogy a Kadirov-faktornak nagy súlya van a kínai-orosz kapcsolatokban.⁸⁹ Mindazonáltal, mivel a Föderáció más moszkvai régióiban is voltak tüntetések a rohingják üldözése ellen, többek között Moszkvában a mianmari nagykövetség előtt, Kadirov némi nehézséget okozott a Kremlnek a nyilatkozatával. Orosz politikai szakértők, mint például Fedor Lukjanov, úgy látják, hogy ez volt az első komoly külpolitikai nézeteltérés Moszkva és Groznij között.⁹⁰ Kadirov azonban már 2012-ben is

felszólította az orosz kormányt, hogy fordítson nagyobb figyelmet a rohingják elnyomására.⁹¹

Öt évvel később Oroszország különböző részein élő muszlimok szolidaritást vállaltak a Mianmarban üldözött hívótársaikkal.

Öt évvel később Oroszország különböző részein – Moszkvában, Groznijban, a dagesztáni fővárosban, Mahacskalában, Karatszka-Cserke- zsi fővárosában, Cserkeszszkben és másutt – muszlimok hirdették szolidaritásukat üldözött mianmari hívótársaikkal. Szakértők szerint ez a "politikai iszlám oroszországi felemelkedését" mutatja, amelynek élén Kadirov áll.⁹² A tüntetéseken és a közösségi oldalakon buddhizmus-ellenes jelszavak jelentek meg, sőt, a muszlimokat arra szólították fel, hogy induljanak dzsihádra Mianmarba, és álljanak ki a rohingják mellett. Az orosz biztonsági hatóságok azonban tartózkodtak a tüntetőkkel szembeni erőszakos fellépésektől.

Az ENSZ által brutális "etnikai tisztogatásként" elítélt mianmari erőszak átültetése – Ha a konfliktust vallási szinten, a buddhisták és a muszlimok közötti hitvitaként stilizáljuk, az elsősorban azoknak a dél- és délkelet-ázsiai országoknak ártana, ahol a két vallási közösség szomszédos viszonyban él. Ugyanakkor a soknemzetiségű Oroszország is érinteti, mivel az iszlám és a buddhizmus az ortodox kereszténységgel együtt hivatalosan "hagyományos vallásoknak" számít. Kalmükia autonóm köztársaságban él a legnagyobb buddhista-lámaista etnikai csoport Európa Oroszországában; az Észak-Kaukázushoz közel fekszik, ahol a legerősebbek voltak

88 "Chechnya Holds Massive Rally in Support of Myanmar's Rohingya", *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2017. szeptember 4.

89 "Politologi kritično ocenili značnosť 'faktora Kadirova' v voprosakh otnoszenij Moskvy i Pekina" [Politológusok felméri a "Kadirov-faktor" jelentőségét Moszkva és Peking kapcsolatában], *Kavkazkii Uzel*, 2017. szeptember 7., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/309143/>.

90 "Tekintettel a muszlim közösség növekvő szerepére és befolyására az orosz politikában, a hatóságok aligha hagyhatják figyelmen kívül az ilyen érzelmeket. Különösen akkor, ha azokat egy olyan befolyásos muszlim politikus fejezi ki, mint Ramzan Kadirov [...]. Úgy tűnik, ez az első alkalom, hogy Kadirov és a hatóságok ennyire nem értenek egyet egy kérdésben, ami annál is inkább fontos, mivel ez bonyolult helyzetbe hozza Oroszországot a kapcsolatokban a

Kína, Mianmar fő pártfogója." Fedor Lukjanov, idézi: "Russian Press Views Chechen Leader's Bid for New Status", *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2017. szeptember 6.

91 2012. augusztus 13-án Csecsenföld hivatalos honlapján azt írta: "Arra kérem országunk vezetését és az Iszlám Együttműködési Szervezetet (OIC), hogy minden rendelkezésre álló diplomáciai, politikai és gazdasági eszközt használjanak fel a Mianmarban zajló vallási-etnikai tisztogatás – a népirtás – befejezésére.". Idézi: "Zajavleniya Kadirova o M'janme priveli k zader- zhaniyam v Rossii" [Kadirov nyilatkozatai letartóztatásokhoz vezettek Oroszországban], *Kavkazkii Uzel*, 2017. szeptember 11., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/309410/>.

92 Sergei Markedonov, *Myanmar, Russia's Muslims, and a New Foreign Policy* (Moszkva: Carnegie Moscow Center, 2017. szeptember 12.); Ridvan Bari Urcosta, "Far Away Myanmar Trigger- ing Rise of Political Islam in Russia", *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*, 2017. szeptember 13.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
május 2018

a rohingják üldöztetésére adott reakciók. A muszlimokat tüntetésre felszólító közösségi hálózatokon pedig máris kalmükök elleni gyűlöletbeszédet közöltek.⁹³ Oroszország lakosságának a buddhistákhoz való általános hozzáállása azonban nem romlott, amint azt a Levada Központ 2017 decemberében a hitközségekkel való kapcsolatokról készített felmérése kimutatta.⁹⁴

Az orosz közvéleményben több lehetséges magyarázat is felmerült a muszlim közösség egy részének kirohanására. Egyesek a jól bevált propagandasablonokat használták, és az USA-t vádolták azzal, hogy a tiltakozási hullám mögött áll, és felhergeli az oroszországi muszlimokat. Mások Törökországot és Szaúd-Arábiát hibáztatták a hisztéria terjesztéséért. Mindenekelőtt azonban a csecsen köztársaság vezetőjének politikai ambícióira mutattak rá, aki szerintük a válság során az "iszlám őrzőjeként" próbálja megszilárdítani szerepét. Ezt nem feltétlenül kizárólag negatívan értékelték. Egyesek szerint Kadirov támogatásával Oroszország "spirituális kapcsolatokat" is ápolhatna az iszlám világgal, és mind a domesztikában, mind a külpolitikában hasznot húzhatna belőle. Végül is Kadirov nemcsak az iszlámhoz, hanem Oroszországhoz és Putyin elnökhöz is kötődik.⁹⁵

A csecsen vezetés valóban Moszkva segítőjeként jeleníti meg magát annak közel-keleti politikájában. - egy olyan terület, amely - legalábbis a szíriai katonai bevetés óta - ismét kiemelkedő szerepet játszik Oroszország külpolitikájában. Ziyad Sabsazi személyében Csecsenföldnek saját nagykövete van a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Jelenleg különösen azzal foglalkozik, hogy a szíriai, iraki és líbiai háborús övezetekből hazatelepítse Oroszország és az összes FÁK-ország állampolgárait. Kadirov apja, Akhmat, aki 1990-ben Jordániában kezdte meg iszlám jogi tanulmányait, mufti, majd csecsenföldi elnöki hivatali ideje alatt kapcsolatokat ápolott a Közel-Kelet államférfiaival. Az Aleppóban született csecsen Sabsazi az ő tanácsadójaként szolgált.⁹⁶

93 Ibid., 3.

94 *Otnoshenie k religiyam* [Attitudes to religion] (Moszkva: Levada Centre, 2018. január 23.), <http://www.levada.ru/2018/01/23/otnoshenie-k-religiyam/>.

95 "Groznoe preduzprezhdenie" [Figyelmeztetés a Groznij], *Gazeta.ru*, 2017. szeptember 4., http://www.gazeta.ru/comments/2017/09/04_e_10873592.shtml?mc_cid=5d6588ce8e&mc_cid=9eaa49374d.

96 Pavel Luzin, "Ramzan Kadyrov: Russia's Top Diplomat", *Intersection (Security)*, 2017. április 11., <http://intersectionproject.eu/article/security/ramzan-kadyrov-russias-top-diplomat>.

Kadirov Csecsenföldet jelentős szíriai szereplőként mutatja be, mivel nemcsak Oroszország katonai bevetéseiben, hanem a háború sújtotta ország újjáépítésében is részt vesz. Az Akhmat Kadyrov Alapítvány például anyagilag támogatja Aleppó főmeccsetjének és további mecsetek helyreállítását Homszban. A csecsen televízió Adam Delimkhanovot mutatta a pénteki imán az aleppói Omajjád mecset udvarán, amelyet még mindig törmelék borít a több hete tartó harcok miatt a városban. Ezt követően Delimkhanov és a csecsen mufti meglátogatott egy Aleppó utcáin járőröző rendőrségi bataillont, amelynek személyzete csecsen honfitársakból állt, és Delimkhanov csecsen nyelven tartott beszédet.⁹⁷

Kadirov közel-keleti politikája messze túlmutat Szírián, és leginkább Szaúd-Arábia és az Öböl-államok felé irányul.

Kadirov közel-keleti politikája messze túlmutat Szírián, és leginkább Szaúd-Arábiára és az Öböl-menti államokra irányul, amelyekkel Csecsenföld gazdasági kapcsolatokat is ápol. Kadirovnak már azelőtt is voltak kapcsolatai Mohammad bin Szalmán szaúdi védelmi miniszterrel, hogy az utóbbi lett volna Szaúd-Arábia új koronahercege. Ez az együttműködés a vahhábita királysággal azonban ütközött az iszlám teológusok 2016-ban Groznijban tartott nemzetközi kongresszusán elfogadott állásfoglalással. Az úgynevezett grozniji fatwa elítéli "a vallási szélsőségeséget annak minden formájában", a "veszélyes áramlatok" közé sorolva a vahhabizmust és a szalafizmust. A fatwa vitát váltott ki az iszlámtudósok és a hivatalos muftiátus papság körében Oroszországban.⁹⁸ 2016 novemberében a szaúdi média arról számolt be, hogy Kadirov a trónörökösrel folytatott találkozója során tisztázta, hogy a vahhabizmus elleni kijelentés félreértés volt.⁹⁹ A Rijáddal való kapcsolatok nem szenvedtek csorbát. Kadirov hangsúlyozottan a nemzetek közötti terrorizmus elleni küzdelemben nélkülözhetetlen partnereként kategorizálja Szaúd-Arábiát. A csecsen mufti 2017 májusának végén Moszkvában találkozott Szaúd-Arábia és Kuvait nagyköveteivel, és Csecsenföldet "megbízható" országgként méltatta.

97 Albert Aji, "Chechnya a Major Player in Rebuilding Syria", *The Daily Star*, 2017. július 19.

98 Liz Fuller, "Grozny Fatwa on 'True Believers' Triggers Major Controversy", *Radio Free Europe/Radio Liberty (Caucasus Report)*, 2016. szeptember 14., <http://www.rferl.org/a/caucasus-report-grozny-fatwa-controversy/27987472.html>.

99 "Kadyrov Ramzan Akhmatovich", *Kavkazkii Uzel*, 2017. december 22., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/85366/>.

SWP Berlin
Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
2018. május

képes híd az iszlám világ és Oroszország között".¹⁰⁰ 2017 október elején, amikor a szaúdi király a királyság megalapítása óta elsőként látogatott Oroszországba, az orosz média az utóbbi évek egyik legjelentősebb külpolitikai eseményeként mutatta be a látogatását. Csecsenföld ismét azzal dicsekedett, hogy hídként működik Oroszország és az iszlám világ között.

Kadirov ezt a szerepét hevesen nyugatellenes retorikával erősíti.

Kadirov ezt a szerepet a Nyugat-ellenes retorikával erősíti. Szívesen emlékeztet a Groznijban valaha tartott, valószínűleg legnagyobb tüntetésre, amelyet a *Charlie Hebdo szerkesztősége* és más párizsi lapok ellen 2015 januárjában elkövetett iszlamista terrortámadások miatti nemzetközi konfrontáció kapcsán tartottak. A "We Are Not Charlie" jelszóval Kadirov tömegdemonstrációt rendelt el a nyugati médiában megjelent Mohamed próféta karikatúrák és a vallás szatirikus feldolgozása ellen. A tüntetők elhatárolódtak a támadásokra adott nyugati válaszoktól, és elítélték, hogy a "nyugati véleményszabadság" megsérti a vallási érzelmeket. Kadirov jobbkeze a nyugatellenes ideológia tekintetében Dshambulat Umarov, a csecsen nemzetiségpolitikai, külkapcsolatokért, sajtóért és tájékoztatásért felelős miniszter, a *The KRA Factor* című könyv szerzője: *Konfrontáció*, ahol a KRA a Kadyrov, Ramzan Akhmatovich rövidítése. Umarov a csecsen vezetőt az "Oroszország elleni nyugati összeesküvések" elleni küzdelem kulcsfigurájaként ábrázolja, és szerepét vallásos érvekkel támasztja alá.¹⁰¹

A Templom-hegyi konfliktus során, amelyet a jeruzsálemi Al-Aksza mecsethez való hozzáférés korlátozása váltott ki 2017-ben, Csecsenföld is konfliktusba került Izraellel. Júliusban a köztársaság vezetője olyan nyilatkozatot tett közzé, amelyet a csecsenek szinte dzsihadra való felhívásként értelmeztek.¹⁰²

Kadirov ezután megállapodást javasolt, amely garantálja a muszlimok számára a jeruzsálemi szent helyekhez való hozzáférést és az al-Aksza mecset biztonságát, és felajánlotta magát "az al-Aksza őrzőjének". Miután a mecset újra nyíltan látogathatóvá vált, Kadirov jelentős érdemeket szerzett a csecsen hatóságoknak a vita rendezésében.

Ugyanebben az évben Groznij felajánlotta a humanitárius segítségnyújtásról szóló nemzetek közötti konferenciák megrendezését is. A Nemzetiségpolitikai, Külügyi, Sajtó- és Tájékoztatási Minisztérium szerint a javaslat oka Csecsenföld tekintélye Keleten, Ramzan Kadirov szívélyes személyes kapcsolata az iszlám világ számos vezetőjével, valamint a csecsen hatóságok részvétele a "népi diplomácia politikájában" és a humanitárius segélyek külföldi szervezésében.¹⁰³ Egy gyakran említett segélyprojekt az Akhmat Kadyrov Alap által a mianmari rohingja menekülteknek nyújtott pénzügyi támogatás.

100 "Oroszország: *BBC Monitoring Global Newslines - Former Soviet Union Political File*, 2017. június 6.

101 Idézi: Denis Grekov, "Kadyrov's Myanmar Offensive and Its Consequences", *Intersection (Politics)*, 2017. szeptember 25., <http://intersectionproject.eu/article/politics/kadyrovs-myanmar-offensive-and-its-consequences>.

102 "DUM Chechni poyasnilo svoe otnoshenie k dzhichadu protiv Izrailya" [A csecsen muszlimok lelki vezetése állást foglalt az Izrael elleni dzsihadról],

Kavkazkii Uzel, 2017. július 24., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/306587/>.

103 "Gumanitarnuju pomoshch vezut v Groznij" [Humán segélyt adnak Groznijban], *Kommersant*, 2017. június 14.

Kilátások és következtetés

Az 1990-es évekbeli elszakadási mozgalmával és a Moszkvával való két háborús konfrontációjával Csecsenföld az európai szemekben az Észak-Kaukázus *pars pro toto-jává* vált. Az ezt követő években fegyveres iszlamista földalatti mozgalmak alakultak ki Oroszország kaukázusi perifériájának más részein is, így szélesítve az európai perspektívát. A nagyszabású harcok egy évtizeddel ezelőtti befejezése óta Csecsenföld már nem az erőszak epicentruma a régióban. Mégsem sikerült tartósan pacifikálni. Ugyanez igaz az Észak-Kaukázus egészére. Az utóbbi három-négy évben az erőszakos incidensek és a harcok

a felkelők kapacitása olyannyira csökkent, hogy a régió aligha számít jelentős problémának az oroszok körében. Az orosz belföldi titkosszolgálat, az FSZB 2017 decemberében hivatalosan is bejelentette, hogy az észak-kaukázusi fegyveres alvilágot mára teljesen felszámolták.¹⁰⁴ A régió szakértőinek kétségeik vannak ezzel az értékeléssel kapcsolatban, mivel a biztonsági erők és a felkelők közötti harcok továbbra is folytatódnak. Továbbá a kaukázusi dzsihádmigránsok visszatérése a külföldi iszlamista harci formációkból biztonsági kihívássá válhat. Ez különösen igaz az Észak-Kaukázus legnagyobb köztársaságára, Dagesztánra. Az ország uralkodója, Ramazan Abdulatipov 2013-ban bejelentette, hogy felszámolja a fegyveres alvilágot és harcol a korrupció ellen. Ezeket a célokat azonban nem sikerült (teljesen) megvalósítani. Ennek következtében leváltották 2017 októberében egy volt magas rangú moszkvai rendőrtisztet, az orosz központi kormány legizmosabb beavatkozásával az észak-kaukázusi regionális ügyekbe.¹⁰⁵ 2018 januárjában és februárjában Dagesztán teljes kormányát menesztették, és az autonóm köztársaságban az eddigi legkönyörtelenebb tisztogatás következett, amely során

szövetségi biztonsági és büntülődző szervek, köztük a főügyész és az FSZB. Az oroszországi elnökválasztások előtt ezek a műveletek a "hatalmi vertikum" további szigorítását hivatottak jelezni az olyan problémás régiókkal szemben, mint az Észak-Kaukázus.¹⁰⁶ Egyre gyakrabban neveznek ki magas rangú közigazgatási kádereket az ország más részeiből az észak-kaukázusi orosz köztársaságokba.

Ezzel szemben Ramzan Kadirov csecsen köztársasági vezető uralma nagymértékben védettnek tűnik az ilyen intézkedésekkel szemben. A mai napig az orosz elnök és hűségpaktum az oroszok és hűbérese között ebben a történelmileg kiszolgáltatott szövetségi szubjektumban nagyrészt érintetlen maradt. Putyin elnök elfogadta a stabilizációs árat a korábbi háborús övezet "pacifikálásáért". Ezek közé tartoznak az emberi jogok súlyos megsértése magában a köztársaságban; a megoldatlan politikai gyilkosságok; az olykor önkényes külpolitikai kezdeményezések; és a "felülről jövő iszlamizáció", amely olyan jogi helyzetet teremt Csecsenföldön belül, amely részben ellentmond az orosz törvényeknek. A szövetségi hatalmi vertikum az egész Orosz Föderációban megszigorodott, amit a 2018. márciusi elnökválasztás előtt a regionális eliteken belüli erőteljes személycserék is mutattak. Ennek ellenére a csecsenföldi vezetés rendületlenül egyfajta szultanátusként lép fel, amely látszólag senkitől sem hallgat az észérvekre, csak magától Putyin elnöktől. Vannak találgatások arról, hogy a Putyin-Kadrov paktum az orosz vezető negyedik hivatali ciklusa alatt nem fog-e némileg megváltozni. Felmerül a kérdés, hogy mi történne, ha Putyin mégiscsak gyakorolná hatalmát, és személycserét követelne a csecsen köztársaság élén.

Maga Kadirov többször is kijelentette, hogy a jövőben

104 "Rossiya vyigrala eshche odnu vazhnejshuju bitvu" [Oroszország újabb döntő csatát nyert], *Vzgljad Delovaja Gazeta*, 2017. december 19., https://vz.ru/politics/2017/12/19/900398.html?mc_cid=e7db48683e&mc_eid=9eaa49374d.

105 Vö. Paul Goble, "Egy év visszatekintése: *Jamestown Alapítvány Eurasia Daily Monitor*, 2018. január 9.

106 Maria Domanska/Wojciech Górecki, *A Purge in Dagestan before the Russian Election* (Varsó: Centre for Eastern Studies [OSW], 2018. február 14.), <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2018-02-14/a-purge-dagestan-ahead-russian-election>.

2018. május

átadja a helyét, ha Putyin elnök ezt követeli.¹⁰⁷ Az orosz közvélemény eddig nem várt vagy követelt ilyen intézkedést: a Levada Központ 2017 októberében közzétett közvélemény-kutatása szerint Kadirov a hetedik helyen áll a tíz oroszországi politikus közül, akikben a közvélemény megbízik, és "erős vezetőnek" tartják.¹⁰⁸ Az orosz elnök sajtószóvivője, Dmitrij Peszkov 2017. november 27-én megerősítette, hogy a Kreml továbbra is Kadirovot tekinti a csecsen köztársaság vezetőjének. Kadirov unokatestvére és moszkvai jobbkeze, Adam Delimkhanov is megerősítette ezt, mondván, hogy a köztársaság jövője elképzelhetetlen Ramzan Kadirov nélkül.¹⁰⁹ Hasonló kijelentéseket tesz az orosz hatalmi elit is a jelenlegi elnökről. Például a Duma elnöke, Vja- Cseszlav Volodin kiadta a "Putyin Oroszország" szlogent.

- Putyin nélkül nincs Oroszország".¹¹⁰ Mindazonáltal nem biztos, hogy a Putyin és Kadirov közötti hűségpaktum Putyin negyedik hivatali ciklusa alatt is fennmarad. Csecsenföldön jelenleg nincs heves ellenállás Kadirovval szemben. Egyelőre a szörnyű háborús időszakokkal való kontraszt továbbra is érvényesül; a "pacifikációra" és az "újjaépítésre" való utalásaival Kadirov célja, hogy ez így is maradjon. Kétséges azonban, hogy ez a kontraszt tartósan el tudja-e fedni a terroruralma és a köztársaságban uralkodó társadalmi-gazdasági viszonyok okozta frusztrációt.

Az uralkodó külpolitikai ambícióitól függetlenül Csecsenföld és az Észak-Kaukázus többi része az Orosz Föderáció belügyének számít. A három független állammal és megoldatlan területi konfliktusokkal rendelkező Dél-Kaukázussal ellentétben Oroszország kaukázusi régiója nem nyitott a nemzetközi politika felé. Kivételt képez Csecsenföld gazdasági és politikai kapcsolata az Arab-öböl menti államokkal. Különösen a második csecsen háború óta Európa és a nemzetközi szervezetek befolyása a békerendezésre érezhetően korlátozott.¹¹¹ Ezt megelőzően különösen az EBESZ vett részt médiaszerepben.

107 "Zajavlenie Kadyrova o gotovnosti k ostavke stalovtorem za chetyre mesjaca" [Kadyrov nyilatkozata a lemondási hajlandóságáról: a második mindössze négy hónap alatt], *Kavkazkii Uzel*, 2017. november 29., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/313122/>.

108 Ibid.

109 Ibid.

110 Idézi Andreas Rüesch, "Herrscher über eine Sackgasse", *Neue Zürcher Zeitung*, 2018. január 26.

111 Vö. *Europa im Tschetschenienkrieg. Zwischen politischer Ohnmacht und Gleichgültigkeit*, szerk. Martin Malek és Anna Schor-Tschudnrowskaja (Stuttgart, 2008).

a Moszkva és Groznij közötti konfliktusban. Miután 1995-ben az orosz csapatok bevonultak a szakadár köztársaságba, a szervezet megalapította a csecsenek segítő csoportját; segítette (vezetője, Tim Guldimmann svájci diplomata vezetésével) az első csecsen háború befejezésében; és 1998 végéig jelen volt a háború sújtotta köztársaságban. A két háború közötti drámai biztonsági helyzet és az 1996-tól de facto független Csecsenföldön uralkodó anarchia miatt az EBESZ kénytelen volt a segélycsoportot Moszkvába evakuálni; a második csecsen háború idején, 1999 októberétől szembetűnő volt a nemzetközi jelenlét hiánya a konfliktusövezetben.¹¹² 2001-ben az EBESZ segítségnyújtó csoportja újra Csecsenföldön, a háború által nagyrészt megkímélt Znamen- skojében telepedett le. Feladatköre azonban erősen korlátozott volt, és végül nem tudta teljesíteni eredeti, messzemenő megbízatását – a konfliktusban érintett felek közötti közvetítés, az emberi jogok tiszteletben tartása, a jogállamiság előmozdítása, a lakosság védelme és a menekültek visszatérésének elősegítése. A megbízatását 2002 végén nem újították meg. Küldetése és a csecsenföldi inter- nemzeti jelenlét éppen akkor ért véget, amikor Moszkva megkezdte csecsenizációs politikáját, és megkezdődött a Kadirov-klán felemelkedése.

A csecsenföldi és észak-kaukázusi fejlemények azonban továbbra is nemzetközi jelentőséggel bírnak, és a menekült- és migránsáradat miatt hatással vannak Európára. A második csecsen háború kezdete óta 130-150 ezer menekült és migráns érkezett Csecsenföldről az EU-ba, különösen Franciaországba, Ausztriába, Belgiumba és Németországba. Az első csecsen háború idején sokan szintén elmenekültek a nagyarányú erőszak elől, de ők a közvetlen vagy tágabb szomszédságukban maradtak: Dagesztánban, Ingusföldön vagy az orosz belföldön. A menekültáradat Európa felé elsősorban a második csecsen háború. 1999-ben mindössze 368 orosz állampolgár kért menedéj jogot Németországban, egy évvel később már 3 001 (köztük 1 025 csecsen), 2001-ben pedig 4 824 (köztük 1 994 csecsen). A számok 2012 óta ismét emelkedtek, és 2013-ban 14 487 kérelemmel tetőztek. A sikerességi arányuk 2003 és 2005 között volt a legmagasabb (2004: 32 százalék). Ezzel szemben 2016-ban a kérelmeknek alig több mint 4 százaléka volt sikeres.

112 "Rückkehr der OSZE nach Tschetschenien", *Neue Zürcher Zeitung*, 2001. június 15.; Wolfgang Grycz, "Tschetschenien vor Ort. Interview mit dem OSZE-Beauftragten Botschafter Jorma Inki", *Ost-West. Europäische Perspektiven (OWEP)*, no. 4 (2003): 311-16.

Csecsenföld státusza az Orosz Föderáción belül
május 2018

elfogadva. Az Orosz Föderáció több mint 12 000, Németországban menedéket kérő állampolgárából abban az évben 9850 csecsen volt, azaz több mint 80 százalékuk.¹¹³ A csecsen diaszpóra párizsi, berlini és bécsi képviselői rámutatnak, hogy a migrációs és menekültválság az EU-ban érezhetően átalakítja a menekültpolitikát.¹¹⁴ A német titkosszolgálat nemrégiben az észak-kaukázusi harcedzett iszlamisták által jelentett fokozott terrorfenyegetettségre figyelmeztetett, akik fegyveres konfliktusokban vettek részt a Közel-Keleten a külföldi dzsiháid frontjain.

A csecsen migránsokat azonban óvatosan kell kezelni, ha a csecsen migránsokat egyenlőségjelet teszünk a militáns iszlamistákkal. A Kadirov területén elkövetett emberi jogi visszaélések nem csak a jelentősen csökkent fegyveres alvilágot kényszerítik arra, hogy kivándoroljon Csecsenföldről, hanem a kollektív büntetés által érintetteket, a köztársasági vezető ellenfeleiként és kritikusaiként azonosítottakat, vagy azokat is, akiket szexuális orientációjuk miatt a csecsen hagyományok megsértésével vádolnak.

A migrációs problémák és az emberi jogi problémák közötti kapcsolat nemzetközi figyelmet követel a csecsenföldi helyzetre. Ennek megfelelően 2017 márciusa óta a nemzetközi szervezetek, valamint az európai és az amerikai kormányok gyakrabban fejezték ki aggodalmukat a kaukázusi köztársaságban kialakult bizonytalan emberi jogi helyzet miatt, mint szinte bármikor máskor az elmúlt évtizedben.

Rövidítések

ASSRAutonómSzovjet Szocialista Köztársaság
FSBFederal'naya sluzhba bezopasnosti
RossiyskoyFederatsii (Az Orosz Föderáció
Szövetségi Biztonsági Szolgálat)
IS"IszlámÁllam"
LMBTLeszbikusok , melegek,
biszexuálisok, transzneműek
OMONOTryadMilitsii Osobogo
Naznacheniya
(Különleges rendőri egység)
OSCEOrganizáció az Európai Biztonsági és
Együttműködési Szervezetért
RSFSRROrosz Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság
VTsIOMVsyerossiyskiy tsentr izucheniya
obshchestvenno-
go mneniya (Orosz Közvélemény-kutató Központ)

113 Olga Gulina, "Mi történik, ha a csecsenek menedéket kérnek Európában? ", *Intersection (Oroszország/Európa)*, 2017. október 2., <http://intersectionproject.eu/article/russia-europe/what-happens-when-chechens-seek-asylum-europe>.

114 "Chleny diaspory rasskazali o strache pered vlastjami Chechni" [A diaszpóra tagjai beszámolnak a csecsen hatóságoktól való félelmükről], *Kavkazskii Uzel*, 2017. december 27., <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/314365/>.